

Պրովետորների բոլոր յերկրների միացեր

ԱՆՈՒՇԱՎԱՆ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

(ԲԱՆՎԱՐ)

== ԲԱՆԴԻՏՆԵՐ ==

3 ԳՈՐԾ.

ՏԻՎ. ՊԱՏՆԵՐՆԵՐ ԳՅՈՒՂԱԿ. ԿՅԱՆԳԻՑ

1920 — 1922

891. 99

4-30

ՅԵՐԵՎԱՆ

1927

- 6 NOV 2011

Պրովեստորներ բոլոր յերկրներէ, միացեալ

891.99

4-30

ԱՆՈՒՇԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

(ԲԱՆՎՈՐ)

48

== ԲԱՆԴԻՏՆԵՐ ==

3 ԳՈՐԾ.

1001
3918

ԴՐԱՄԱՏԻԿ. ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԴՅՈՒՂԱԿ. ԿՅԱՆԻՑ

1920 — 1922

08 AUG 2013

58931

ՀԱՅՊՈԼԻԳՐԱՅԻ ԱՌԱՏԻՆ ՏՊԱՐԱՆ
ՊԱՏՎԵՐ 1939.
ԳՐԱՌ. 43 Բ. ՏԻՐԱԺ 1500

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

1. ՌՍՏԱՄ ԲԵԳ Դյուղի իշխան
2. ՅԵԳՈՐ Դյուղի վանառական
3. ՀԵՂԻՆԱՐ Յեգորի կինը
4. ՄԱՆԻՇԱԿ » աղջիկը
5. ՅԵՂԻՇ Դյուղում աշխատող դարբին
6. ԲԱԴԱԼ Յեղիշի հայրը
7. ՄԱՐԻԱՄ » մայրը
8. ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ » քույրը
9. ՂԱԶԱՐ } Դարբնոցում միասին
10. ՍԱՀԱԿ } աշխատող բանվորներ
11. ԲՅՈՒՎԱ
12. ԳԶԻՐ
13. ՏԻՐԱՅՈՒ
14. ԱՂՍԱԽԿԱԼ
15. ԲԱՆԴԻՏՆԵՐ
16. Սագանդարներ և Զեկիստներ :

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Բեմը ներկայացնում է Բաղալենց Յեղիշի տան բակը, ցանկապատով շրջապատված: Դեպի աջ Յեղիշի բնակարանն է. մեկ դուռ և յերկու կողմից փոքրիկ լուսամուտներով: Դեպի ձախ Յեղիշի զարբնոցն է իր բոլոր պարագաներով՝ փուքս, զնդան և այլն, իսկ դեպի խորքը, ցանկապատի մյուս կողմում գլուղի հրապարակն է:
Ամառվա յերեկո յե:

ՏԵՍԻԼ 1.

ՅԵՂԻՇԵ, ՍԱՀԱԿ, ՂԱԶԱՐ. ՀԵՏՈ ՄԱՐԻԱՄ

Յեղիշը, Սահակը և Ղազարը գործի շորերով կաշվե զոգնոցներն առաջներովը կապած, քևերը կշտած դարբեոցում աշխատում են, Սահակը փուխ է փչում, իսկ Յեղիշն ու Ղազարը յերկաք են ծեծում. յեկեղեցու զանգերը տալիս են. Մարիամը չարսավը ձեռին դուրս է գալիս բակը ձեռքերը բարձրացրած աղոթում:
ՂԱԶԱՐ.— յերգում է.

«Ո՛վ չի տեսել «ազատ յերկիր.

«Թող դա Հայաստան,

«Մալգեթիստին ազատ մեյդան

«Իսկ մեզ՝ կախաղան:

«Պատիսովը աշխարհ չափում

«Մեր հողն է ծախում.

«Միամիտների աչքը կապում

«Միթամ աղատում:

«Ազատության ձեն է գալիս

«Սավետի հողից,

«Ընկեր Լենին ձեն է տալիս

«Ռսի լեն չոլից:

«—Վոտքի յեղեք բանվոր, գեղան

«Քչե՛ք դաշնակին.

«Ու ձեն տվեք յեղբայրական

«Կարմիր բանակին»:

ՍԱՀԱԿ — Դու յերդ ես ասում, իսկ Մարիամ բաժին ընդի կանգնել աղոթում ա:

ՂԱԶԱՐ — Յես իմ աղոթքն արի, նա յեյ իր աղոթքն ա անում... հա՛, հա՛ հա՛...

ՄԱՐԻԱՄ — Չա՛ն, ով Մարիամ Աստվածածին. դու բարեխոս րէս բոլոր անճարներին ու նեղվածներին... (Շարունակ յեկեղեցու զանգերը տալիս են, իսկ Մարիամը ձեռքերը բարձրացրած աղօթում է և յերեսը խաչակրութում):

ՂԱԶԱՐ — Եդ տերաւերներն ու վարդապետներն իրանց ստեղծած հեքիաթներով ես մեր միամիտ խալիսին վոր չխաբեյին, ով ա իմանում թե իրանք սոված մեռնեյին...

ՄԱՐԻԱՄ — Ա. տղա, դե բոլ ա, ինչ ես կպել եդ խեղճ տերաւերներ յախիցն ու պոկ չես դալի:

ՂԱԶԱՐ — Այ նրանց խեղճ վիզը կոտրվի, վոր ձեզ պես միամիտ ժողովրդին չխաբեյին, ձեզինց խլած խաչհամբուսներով իրանց վորը չտողացնեյին... Մարիամ բաժի, յես քեզ դրուստ եմ ասում, ես մեր խալիսը խելք բանացնել ու մի շաբաթ ժամ չգնա, թե եդ սրբատեր տերաւերներն ու վարդապետներն իրանց վարաջաները դեն չչալրանն ու դնան իրանց համար չարչի խուրդասի դյուքան բաց անեն, բա յես չուն դառնամ ու շան պես հաչամ...

ՄԱՐԻԱՄ — Ուրեմն քու ասելով յեկեղեցին չարչի խրդասի դուքան ա... Մեղա՛ ասու, մեղա՛ ասու...

ՂԱԶԱՐ — Չարչի խրդասու դյուքանից ել բեթար տեղ ա: Չարչի խրդասին մեր ժողովրդին ենքան չի խարում, ինչքան եդ անինտաֆ խաչերն ու սրբերն են խարում ու թալանում, մի յերկու կողակ վոր տալիս ես, չարչի խրդասու դյուքանից, ջհանգամը, թանգ ա, եթան ա, ելի մի բան ձեռք ես բերում: Իսկ եդ քանդված յեկեղեցիներն ու վանքերը, թեկուզ բեռներով վոսկի տար անա, միևնույնն ա, մի կողակի բան չես ստանա:

ՄԱՐԻԱՄ — Ա. տղա, ախր նրանք ի՞նչ ունեն, վոր մեզ ի՞նչ տան:

ՂԱԶԱՐ — Դե վոր չունեն, բա ել ո՞ւր են խալիսին խարում: Ժողովուրդը թե վոր իմանա, եդ յեկեղեցիներն ու վանքերն իրանց վոչինչ չեն տալու, վոր եդ խաչերն ու սրբերը ուժ ու զորությունից ընկած անպետք բաներ են, նրանց յերե-

սին ել մտիկ չեն տա. նրանցից ել յերբեք ոգնություն ու փրկություն չեն սպասի:

ՍԱՀԱԿ — Տերաւերներն ու վարդապետները, ախաբ, մեղավոր չեն. մեր ախմախ ժողովուրդն ա մեղավոր: Բա նրանք վոր ախմախ չլինեն ետքան տարի քառ ես, չեն տեսնում, վոր եդ խաչերն ու սրբերն իրանց դուռը դնացող, իրանցից բան խնդրողներին վոչինչ չեն տալիս:

ՂԱԶԱՐ — Եդ խելքը խաչերն ու սրբերը ժողովրդից մենակ առնելն են իմանում. տալու մասին նրանք սկի չեն ել մտածում...

ՄԱՐԻԱՄ — Մեկն ինձ հարցնող ըլի, քեզ մոտ ընչի յեմ կանգնել. քեզինց լավ բան հո չեմ լսելու. մեզդ սուտ չի ասում, վոր դու հերետիկոս ես դառել. աստված չես ճանաչում...

ՂԱԶԱՐ — Յես մեղավոր չեմ, այ Մարիամ բաժի, Յեղիչն ա մեղավոր. յես աստվածապաշտ, յեկեղեցատեր մարդ եյի. սա ինձ խելքից հանեց:

ՄԱՐԻԱՄ — Պակաս պտուղն ել դա չի: Դուք յերեքով ել մեկը մյուսից բեթար դժեր եք... ձեզ հետ դուռն դնել խոստալը չարժի... (Գնում է):

ՏԵՍԻՍ 2.

ՅԵՂԻՇ, ՍԱՀԱԿ ՅԵՎ ՂԱԶԱՐ

ՂԱԶԱՐ — Գնա, այ Մարիամ բաժի, գնա, թե չե քեզ ել կվարակենք. մենք վարակվել ենք պրծել... արա, Յեղիչ, քեզ ի՞նչ ա պատահել. ի՞նչի չես խոսում. ետք քու պրոսթիններդ կառես բռնացել ա: Բու թհար-թհուրից յերեւում ա, վոր քեզ ինչ վոր բան ա պատահել և դու մեզինց ծածկում ես:

ՍԱՀԱԿ — Ուր վոր եր դուքս գնաց յեկավ, սրա քեֆը բռնեց խոտնված եր:

ՂԱԶԱՐ — Ախր բանն ի՞նչումն ա, մեզ ել ասա, հասկացրու, հետքիթ ու մոութը ըղենց քաչ արա: (Յեղիչը լուռ է):

Արա, անաքանդ, ջվալի բռեխ չեն պատում. քեզ բան եմ հարցնում, ջուզար տուր: Ի՞նչ ես նորահարսի նման լալիվել ու պաղանձվել...

ՅԵՂԻՇ — Չիլավխանեց Յեղորի աղջկան նշում են...

ՂԱԶԱՐ — Ըդենց ասա ե՛ր. հմի գլխի ընկա, թե բանն ինչումն ա :
Դու ինձ են ասա, հաստատ իմացել ե՞ս. բալքի հենց սուտ
ա : Բալքի աղջկա տերը դասըդի ըդենց ձեն ա գցում, վոր
իր աղջկա համար մուշտարի չաղացնի :

ՅԵՂԻՇ — Ի՛նչ ես գլխիցդ շաջ-շաջ դուրս տալի... մասխարութենի
ժամանակ ես գտե՞լ... իմ սրտին ել մտիկ ե՛ր... դանակ
խփեն արուն չի դուրս դա...

ՍԱՀԱԿ — Ձե՛, սա լուրջ բան ա յերեսում...

ՂԱԶԱՐ — Դու են ասա, ո՞ւմ վրա յեն նշնում. եդ ուզող չան տղեն
ո՞վ ա :

ՅԵՂԻՇ — Ռստամ բեգն ա. ուրիշ ել ո՞վ կհամարձակվի...

ՂԱԶԱՐ — Արա, նա իմ հորս յաշին մարդ ա, եդ տառաքանդը ի՞նչ ա
մտածում, վոր են ջահել աղջկան ուղում ա. կամ թե չե
Ձիլավխանենց Յեգորը գրուտա վոր դժվել հո չի, դեղում
մարդը գլխին կտրվել ա՞, վոր եդ ջահել, ազատ աղջկան
վորբեարի մարդու ա տալի :

ՅԵՂԻՇ — Դու փող ասա, վորբեարին ու ազատը ո՞վ ա հարցնում...
Ռստամ բեգի կարողութունը չատերի աչքն ա քոռացրել.
նրա կամքին հակառակվելը չե թե մենակ Ձիլավխանենց
Յեգորը, մեր գեղումը մեկն ելա չի համարձակվի... մե-
նակ մենք ենք, վոր թեկուզ արդար ել լինենք, գլխներին
կտան ու կլուցեն :

ՂԱԶԱՐ — Յես կխոսամ, տեսնեմ ո՞վ ա ինձ լուցնում : Հրես գնում
եմ Ռստամ բեգի գլխումը տամ, հարսնացուն ձեռքիցը
խլեմ...

ՅԵՂԻՇ — Ռստամ բեգը հարստության տեր, գյուղի պաշտանի,
աղա մարդ ա, նրա գլխին տալը ենքան ել դու հեշտ բան
չգիտենաս :

ՂԱԶԱՐ — Գյուղի պաշտանի չե, թեկուզ գյուղի թագավորը ըլի,
նրանից յես չեյ վախենում... հրես գնում եմ նրա կուշ-
տը...

ՍԱՀԱԿ — Յես ել եմ գալի...

ՂԱԶԱՐ — Արի... (Ղազարն ու Սահակը կաշվե գոգնոցը հանում են
շարտում մի կողմ) :

ՅԵՂԻՇ — Քառասուն հազար ձեզ պեսներն ել վոր գնան, նրանց վո-
չինչ անել չեն կարող : Ռստամ բեգը մեր գյուղի իշխանն
ա, մեր գյուղի տերն ու տիրականը... նա ինչ վոր հրա-

մայի, նրա սիրտը ինչ վոր կամենա, որենք ա, պտի կա-
տարվի...

ՂԱԶԱՐ — Ըտենց որենք մեր դաֆթարում չի գրված...

ՅԵՂԻՇ — Գրված ա թե չի գրված, նա եդ չի հարցնում. նա հա-
ղար ինձ ու քեզ պեսներին հրամայելով իր կամքը կատա-
րել կտա...

ՂԱԶԱՐ — Ինչ ես ասում. խելքի արի. ես են ժամանակները չի,
վոր Ռստամ բեգն իր մատը վոր կողմ բարձրացնի, մենք ել
եչի պես կանգնենք ու դռանք... եդ ժամանակները թռա՛վ,
գնա՛ց... Լսիր, դու ես բանում սկի մի խառնվի. Սահակի
հետ մենք յերկուսով կդնանք ամեն ինչ կանենք :

ՅԵՂԻՇ — Ի՞նչ եք ուշում անել :

ՂԱԶԱՐ — Ռստամ բեգի նշանդրեքում, մենք ես գիշեր դոնաղ ենք
կանչված :

ՍԱՀԱԿ — Նրա հետ մենք քիչ հաշիվ ունենք, պտի մաքրենք...

ՅԵՂԻՇ — Նա ձեզ տուն չի թողնա վոր մտնեք. ծառաներին կհրա-
մայի՝ չլինքներիդ տալով տնից դուրս կանեն...

ՂԱԶԱՐ — Թե Աստոծ գլխներին խռով ա կացել՝ մի ըդենց բան են
արել, դու են վախտը թամաշա արա, թե նրանց գլխին
ի՛նչ ոյին ենք կանգնացնում... Նրանց տունը տակն ու
վրա կանենք. քարը-քարի վրա չենք թողնի... Տնաքանդի
սիրտը կնիկ ա ուղում, թող գնա իր հասակին մեկը ձարի
ու նրա վրա պսակվի. չան աղի քոփաղը ի՛նչ ա յեկել ու-
րիշի սիրածի վրա աչք գրել...

ՅԵՂԻՇ — Դրանք դատարկ բաներ ա, իմ աչքի առաջ նրանք նշանը
բերեցին. ես գիշեր յեթե չկարացի մի բան անել, Մանի-
չակը ձեռքիս դուրս ա գալու : (Լաց ե լիմում) :

ՂԱԶԱՐ — Խելքդ հավաքի գլուխդ. տնաչեն, լիցիթ աղա յես, ինչ
ես կնգա նման նստել լաց ըլում :

ՍԱՀԱԿ — Մինչև գիշեր դեռ ժամանակ չատ կա, վոր ուզենանք շատ
բան կանենք...

ՅԵՂԻՇ — Վոչինչ չենք կարող անել. ուշ ա :

ՂԱԶԱՐ — Ուշ չի. դու քու սիրտը մի կոտրի. թեկուզ գիշերվա կեսն
ել վոր ըլի, դուզողուն դչի նման վրա կտամ, քու սիրած
Մանիչակին հարամու ձեռքից կխլեմ և կբերեմ քեզ
կտամ... կա՛ց, լավ բան միտքս յեկավ : (Մատը դնում ե
ականջին ու մտածում) :

ՅԵՂԻՇ — Ի՛նչ :

ՍՀԱԿ.—Ասում ես գնանք Ռոստոմ բեգին խմելնք շանաատով անենք:

ՂԱԶԱՐ.—Ձե, յես ընենց մի բան պատի անեմ, վոր Ռոստոմ բեգն եղ աղջկա անունը լսելուց մի վերստ հետո՞ւ փախչի:

ՅԵՂԻՇ.—Ձեմ հասկանում:

ՂԱԶԱՐ.—Ձեր հասկանալու կարիք ել չկա: Յես ձեզ վոնց վոր կասեմ, դուք ընենց ել կանեք:

ՍՀԱԿ.—Դուք ետեղ յերկար բարակ կանգնել մտածում եք, նրանք հմի, ո՞վ ա իմանում, աղջկան նշնեցին պրծան...

ՅԵՂԻՇ.—Վոր նշնեցին դու կարծում ես դրանով ամեն ինչ կվերջանա՞: Յեղիչը բառ մեռած պոռի ըլի, վոր նրա սիրած աղջկան ուրիշը դա տանի: (Գոգնոցը հանում ե դեմ գցում):

ՂԱԶԱՐ.—Ձա՛ն, Ձա՛ն, քու հոգուն մատաղ, անաչեն՝ բտենց խոսա, վոր ջանս կբաղ ընկնի ու վառվի յե՛. գե հմի Ռոստոմ բեգ չե, թեկուզ ոխաը գլխանի վիշապի բունը կմանեմ ու նրա ոխաը գլուխն ել միանգամից կտամ կջարդեմ: Դասա՛խո՛ւ, Ռոստոմ բեգ, դասխո՛ւ, մենք հրեաի պալիս ենք քու վախին նստենք: Դե ընկեք առաջ՝ չազո՛ւ մարչ... (Յերեքով գնում են):

Բեմը կամաց-կամաց մթնում է

ՏԵՍԻԼ 3.

ԲԱԴԱԼ ՅԵՎ ՄԱՐԻԱՄ

ԲԱԴԱԼ.—Ա կնիկ, անգաջիդ բուրդը հանիր, յես քեզ ինչ վոր ասում եմ, դու ինձ լավ հասկացիր: Մինչև վոր աղջկա մըտքումը չլինի, նշանդրեքը բտենց չուտ գլուխ չեր դա:

ՄԱՐԻԱՄ.—Նրա միսը քրքրվի, նրա արուսը կտրվի, մտքումը բտենց բան վոր ունեցել ա, ել ինչի յեր գուր տեղը խեղճ յերեխիս մինչև որս խարում:

ԲԱԴԱԼ.—Տղիս ինչ վոր անեն, հախն ա. յես նրան քանի անգամ ասի, եղ աղջկանից ձեռ քաչի. նրան ուզելը մթքիցդ հանիր, ինձ անգաջ չարեց, ասածս նրա բեյինը չմտավ... Թող հմի քիթը քսի քարերին խելքը հավաքի գլուխը... մեծի խոսք չլողոր, վորս քարին կտա...

ՄԱՐԻԱՄ.—Վոր ասել ես, նա քեզ լսած պոռի ըլի: Դե վոր չի արել, հմի դրա համար խոսելն ել աղելուդ ա... հմի հարկալոր ա վերջին անգամ գնալ նրա հոր հետ խոսալ:

ԲԱԴԱԼ.—Յես քեզ բան եմ ասում, ելի դու կանդնում ես քու եչն ես քչում: Ձիլավխանեց Յեղորը Ռոստոմ բեգին թողած քեզ աղջիկ կա՞. նրա լիքը տունը, նրա հարուստ, լախը թողած քեզ հետ բարեկամություն կանի՞... քեզ եմ հարցնում: Ախր դա ըլելու բան ա՞... Ձիլավխանեց Յեղորը խոտ ա ուտում, թե գլխին խելք չունի:

ՄԱՐԻԱՄ.—Ըտենց ա մարդ, ըտենց ա, դու գրուստ ես ասում...

ԲԱԴԱԼ.—Մարդ իր յորդանի գորա վոտ կմեկնի. Ձիլավխանեց Յեղորը մեր թայ մարդ չի. նրա հետ բարեկամություն անել մենք չենք կարող... յես ընենց մարդու աղջիկ կուզեմ, վոր նրանց տուն մտած վախաը ամենքը իրենց նըստած տեղերիցը վեր կենան, վոտքի կանգնեն ու ինձ գլուխ տան... ի՞նչ եմ անում Ձիլավխանեց Յեղորի աղջիկը. յես ընենց մի համեստ, խոնարհ հարս կրերեմ, վոր ամեն առավոտ քնից վեր կենալուն պես ձեռքիս ջուր ածի, իրիկ-նիրը ջուր տաքացնի վոտերս լվանա, ճղված չորերս կարի ու կարկատի... կով կթի, մածուն մերի, բուրդ գզի, թեկ մանի, գուլպա գործի...

ՄԱՐԻԱՄ.—Ըտենց ա մարդ, ըտենց ա. դու գրուստ ես ասում... դե յես մտածում եմ, ընենց անենք, քիչ ել յերեխիս սըրտովը ըլի...

ՏԵՍԻԼ 4.

ԲԱԴԱԼ, ՄԱՐԻԱՄ ՅԵՎ ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ

ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ.—Ա մեղ, ի՞նչ ելար, ո՞ւր մնացիր: Մինչև հմի ժամը տառն անգամ արձակված-պրծած կլնիր. քու խասիաթն ա ժամից մինչև տուն գալը ճամփին քառասուն տեղ կկանդ-նես սրա նրա հետ սհալթներով մասլահաթ կանես...

ՄԱՐԻԱՄ.—Ախի ի՞նչ ա պատահել, ի՞նչ ես չիտթվել. առանց են ել տեսնում ես սիրտս չուտ ա եկել, դու ել մի կոնիցն ես չուտ բերում: Ասա տեսնեմ, ինչ ա պատահել:

ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ.—Կովը նախրիցը տուն չի յեկել:

ՄԱՐԻԱՄ .—Վա՛յ, հողը գլխիս . անշի բա ել ուր ես կանգնել . դնա հարեաններիցը հարցրու . նրանց կովերի հետ մտած կլինի գոմը :

ԲԱԴԱԼ .—Թե վոր ընդի չի ըլել, յես ձեզ հետ են վախար կխոսեմ : (Յերեքով գնում են) :

ՏԵՍԻԼ 5.

ՅԵՂԻՇ, ՍԱՀԱԿ ՅԵՎ ՂԱԶԱՐ

Ղազարն ու Սիսկը մորթու փափախները գլխներին, յերկար չուխաներ հագած, խանչալները կապած, բաշտուղը գլխներովը փաշած, այսպես ծպտված կերպով Յեղիշի հետ մտնում են բակը :

ՅԵՂԻՇ .—Յես վախենում եմ մեզ տեսնող ըլեր :

ՍԱՀԱԿ .—Մուժն ընկել ա, ամեն մարդ քաշվել ա իր տունը, բուչում ել ո՞վ ա մնացել, վոր մեզ ով տեսնի :

ՂԱԶԱՐ .—Փորմներս ըսենց փոխած, թեկուզ տեսնեն ել չեն ճանաչի : Դրանք դարտակ բաներ ա, լսիր, դու ինձ են ասա, Մանիչակին տեսա՞ր, նրան հասկացրիր բանն ինչո՞ւմն ա՞ :

ՅԵՂԻՇ .—Նրան ամեն ինչ ասել եմ . մի կես սհաթ հետո նա դուրս ա գալու բախի դռան առաջ ձեզ սպասի : Լսիր, իսկ յեթե բան ա, նա եզ ժամանակին անից դուրս եկած չի, բախի դռանը մոտենաա թե չե, յերեք անգամ կշվապենա, նա եզ ձենը լսելուն պես են բոպեյին դուրս կգա, իսկ նրանից հետո...

ՂԱԶԱՐ .—Իսկ նրանից հետո հարկավոր չի վոր դու մեզ ասես սը՛սս, մարդ ա գալի, կոացեք չափարի տակ : (Բոլորը կռանում են) :

ՏԵՍԻԼ 6.

(Գլխիցը հարբած փողոցով գալիս յերգելով անցնում են) :

ԳԶԻՐԸ .—«Դիլիջան Փայտոն զանիտ կանեմ,

«Յար յարո ջան, քեզի մեր տուն տանեմ .

«Յանա յանա ես ել բախտի բան ա...

«Ալ բլուզդ յես եմ, չալ բլուզդ յես եմ,

«Մարոյի կարած բլուզդ յես եմ...»

(Յերգելով գնում են) :

ՍԱՀԱԿ .—Վեր կացեք, նա գնաց :

ՂԱԶԱՐ .—Դե . ել սպասելու վախար չի . գնանք, թե չե հմի ել ուրիշ մարդ կգա...

ՅԵՂԻՇ .—Գնանք... (Յերեքով գնում են) :

ՏԵՍԻԼ 7.

ԲԱԴԱԼ, ՄԱՐԻԱՄ ՅԵՎ ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ

ԲԱԴԱԼ .—Կոտորվի ձեզ պես բաշարմաղ խալիսը : Մի կով պահելու յեկ վոր շնորհք չունեք, ել ո՞ւր եք աշխարհիս յերեսին ապրում, ել ինչի՞ յեք դուր տեղը հաց քոռացնում... քոռանաք դուք, հրես քանի սհաթ ա նախիրը եկել ա, դուք նոր եք իմանում, վոր ձեզ կովը չկա : Տեսաք, վոր կովը վախտին չեկավ, ինձ յեկեք իմաց արեք . թողել եք կես գիշեր ա դառել դուք նոր եք ասում . ես մթնովը յես հմի ո՞ւր գընամ... (Դուրս ե գնում) :

ՏԵՍԻԼ 8.

ՄԱՐԻԱՄ ՅԵՎ ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ

ՄԱՐԻԱՄ .—Հերդ սուտ չի ասում . մարդ իր գործին ոյաղ պտի ըլի : Զարգված-բեղարած եկավ նորից գնաց ընկավ չորիսը : Յերանի իմ վոտքս կոտորվեր յես եսոր ժամ չեյի գընացել : Ժամն ել գլխիս հարամ ելավ, աղոթքն ել : (Լըսվում ե աղմուկ, իրարանցում) :

ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ .—Ա՛ մեր, ես ինչ զարմալաղ ա, ես ինչ ձեն ու ձուռն ա :

ԶԱՅՆԵՐ .—Տարա՛ն, տարա՛ն, վրա տվին տարա՛ն...

ՄԱՐԻԱՄ .—Վա՛յ, հողը գլխիս, վրա յեն տվել մեր կովը տարել . յես հորդ ի՞նչ ջուղար եմ տալու . թարսի նման Յեղիշն ել տանը չի :

ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ .—Կա՛ց, ա՛ մեր, սա կովի զարմալաղ չի . մեր կովի խաթրու գեղն ըսենց իրար գլխով չեր ընկնի... յեկեղեցու զանգերն ել տալիս են, ո՞վ ա իմանում ինչ բան ա պատահել :

ԶԱՅՆԵՐ .—Տարա՛ն, տարա՛ն, յեկան վրա տվին տարա՛ն :

(Աղմուկ, իրարանցում) :

ՏԵՍԻՒԼ 9.

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ՅԵՂԻՇ

ԳՅՈՒԼԻԶ.—Հրեայի Յեղիշն եկավ:

ՅԵՂԻՇ.—Ի՞նչ եք կանգնել ես տեղ. գնացե՛ք տուն: Լսիր, ա մեր, յեթե տուն գան ե ինձ հարցնեն, կասե՛ք հիվանդ ա ե ոտդ որը տնից դուրս չի յեկել... (Գնում է ներս):

ՄԱՐԻԱՄ.—Հողը գլխիս, սրան անպատճառ մի բան պատահել ա:

ԳՅՈՒԼԻԶ.—Ել ինչ ես կանգնել ա՛ մեր. ախր ասեց վոր ես տեղ միք կանգնի: (Գնում է):

ՄԱՐԻԱՄ.—Գնանք... ո՛վ Մարիամ Աստվածածին, դու իմ յերե-
խին նահախ խաթից ազատես: (Ձեռքերը բարձրացրած ա-
ղոթելով ներս է գնում: Ամբողջ գյուղի ժողովուրդը զին-
ված: Կան այնպիսիները, վոր զենի չունենալու պատճառով
վերցրել են շամփուր, խաբանդաղ, չոմախ, նրագ, վառ-
ված ֆանարներ և այլն. այսպես աղմուկով հավաքվում են
փողոց):

ՏԵՍԻՒԼ 10.

ՔՅՈՈՎԱ, ԳՁԻՐ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՅԻՆԵՐ

ՔՅՈՈՎԱ.—Նրանք շատ հեռուները գնացած չեն ըլի. քիչ վոր չա-
պանդ ժաժ գաք, նրանց յեղնա կհասնեք. դե՛հ, ել միք
կանգնի, ամենքդ մի կունի վրա գնացե՛ք, կասկածելի տեղ-
րանք ման եկեք. ամեն ծակ ու ծուկ մտիկ տվեք. մուշա-
յիթ կացե՛ք. աչքից վոչինչ բաց չթողնաք. գե՛հ, գնացե՛ք ել
միք ուշանալ...

ԳՁԻՐ.—Քյոխվա ջան, դու արխային կաց, մենք նրան վոնց վոր
ըլի կհարենք, կրերենք. ա խալիս, ել ինչ եք կանգնել, Փա-
նարավորները թող ընկնեն առաջ: (Գզիրը և գյուղացի-
ները գնում են):

ՏԵՍԻՒԼ 11.

ՔՅԱՆՎԱ, ՏԻՐԱՅՈՒ ՅԵՎ ԱՂՍԱԿԱԼ

ՏԻՐԱՅՈՒ.—Հրեայի Քյոխվան ել ստի ա, յեա պտում եմ, թող
նա յել իմանա...

ՔՅԱՆՎԱ.—Ի՞նչ կա, ի՞նչ ա պատահել, խոսքն ի՞նչի մասին ա:

ՏԻՐԱՅՈՒ.—Ել ուրիշ ինչի՞ մասին պտի ըլի, մեր գեղումն բռնեց
բան շատ ժամանակ չեր պատահել: Են չին, մոռացված
սովորությունը ելի նորից սկսվում ա, հարկավոր ա դրա
առաջն առնել, եդ խայտառակություններին վերջ տալ:
Դա անտանկի բան ա:

ԱՂՍԱԿԱԼ.—Մեր Տիրացուն դրուստ ա ասում. գեղի քյոխվա ես
որենքը քու ձեռին ա, դու պտի խիստ միջոցներ գործ դը-
նես, վոր մեր գեղում ուրիշ անգամ բռնեց բաներ չլի, թի
չե մեր ջահիլ-ջհուլները բռնեց թեկնով կիչանան: Դրա հա-
մար հարկավոր ա մտածել:

ՔՅՈՈՎԱ.—Յեա դարձանում եմ ձեզ վրա, վոր դուք բռնեց միա-
միտ-միամիտ խոսում եք: Դուք գլխեք, վոր մեր գեղերում
աղջիկ փախցնելը աթաղան-բարադան մնացած սովորու-
թյուն ա: Դա վոնչ վերջացել ա, վոնչ ել նոր ա սկսվում:
Դրան վերջ տալը, յեա կարծում եմ, վոր իմ իրավունքնե-
րի սահմանից դուրս բան ա. ինձ թվում ա, վոր եդ խայ-
տառակությունը, վոնց վոր դուք եք ասում, յեկեղեցու-
կան որենքներինցն ա դուրս գալիս. դրա առաջն ա վեղի
չուտ տերտերներն ու տիրացուները պտի առնեն, չունքի
վոր նրանք իրանց յեկեղեցական որենքներով պտակվողնե-
րի առաջ ընենց գժվարություններ են ստեղծում, վոր կնգա
տեր դառնալու համար շատ մարդ ստիպված ա ըլլում գնալ
զոռով աղջիկ փախցնել:

ԱՂՍԱԿԱԼ.—Յեա իմ աստուծը, Քյոխվան շատ տեղին ա ասում:
Մեզնում ընդունված սեփորություն ա, աղջիկ ու աղտ թե
վոր իրար սիրում ու իրար հավանում են, ուզած վախտն
ել, թե վոր նրանց ծնողները հակառակվում են ու չեն
տալի, եդ դեղձում պարզ բան ա, վոր նրանք աղջկան զո-
ռով պտի փախցնեն:

ՏԻՐԱՅՈՒ.—Եդ հաշվով Ձիլավխանեց Յեզորի աղջկուն փախցնողն
ո՛վ պտի ըլի:

ՔՅՈՈՎԱ.—Ով վորա, նրանց տուն ու տեղին վալադ ոք ինա:

ԱՂՍԱԿԱԼ.—Ասում են վոր քիչ առաջ նրանց բախչի դռանը բաշխու-
ղավոր, խանչալը կապած, մորթի փափախները գլխներին
յերկու թուրքեր են յերևացել:

ՏԻՐԱՅՈՒ.—Սուտ բան ա. թուրքն եդ բան տեղը չեր համարձակվի

և սիրտ չեր անի դա հայի գեղիցը աղջիկ փախցնի ու տանի:

ԲՅՈՒՎԱ.—Դուք ինչ գիտեք, վոր եղ թուրքի շորով յեկողները մեր գեղի տղերքը չեն: Նրանք ղասդի իրանց հագուստը փոխել են, վոր տեսնողը նրանց չճանաչի:

ԱՂՍԱՆԿ.—Քյոխվան գրուստ ա ասում: Իմ կարծիքս Բաղալանց Յեղիլի վրա ա գնում: Չունքի են առաջներում նա նրանց առաջարկութուն ա արել, նրանք մերժել են:

ԲՅՈՒՎԱ.—Դե վոր ընտենցա, հախնա: Թող հմի ճուտը կորցրածի թխցկանի նման ընկնեն քամակիցը յանա-յանա ման գան...

ՏԻՐԱՅՈՒ.—Հասած աղջիկը ջահել տղի յերես վոր տեսավ, պըրծավ. ել նրան պահելը դժվարա: Աղջիկ թայֆան, նավթի ու կրակի որինակի բանա, նրանց յերկուսին վոր իրար մոտեցնեն պաժառ կնկնեն ու կրակի պես կվառվեն...

ԱՂՍԱՆԿ.—Տիրացուն գրուստա ասում...

ՏԻՐԱՅՈՒ.—Ջիլավխանենց Յեգորի աղջիկը ետոր Բաղալանց Յեղիլին ա տեսնում, նրան ա սիրում. եգուց մի ուրիշին կտեսնի ուրիշին կսիրի. գեղի որենքն ընենց ա, վոր հասած աղջկան տնից դուրս չպիտի թողնեն: Նրանք մինչև իրանց մարդու գնալն ուրիշ տղամարդու յերես չպիտի տեսնան: Ծնողներն ինձ վոր լսեն իրանց չափահաս աղջկերանց կզցեն տուն, գոնեքը վրեն պինդ կկողպեն ու ամանաթի պես կպահեն. հենց վոր ուզողը դուրս եկավ թե չե, կոնիցը բռնեն ու իրանց տան թող տանի: (Գնում է):

ԱՂՍԱՆԿ.—Ըտենց վոր անելին, ես բանն ըսկի չեր պատահի: Չե, մեր տիրացուն խելքը գլխին մարդ ա:

ԲՅՈՒՎԱ.—Թող ի սեր ասածո. խելքը գլխին մարդը եսքան տարի առանց կնիկ չեր մնա: Խելքը գլխին մարդը Ռասամ բեգն ա, վոր առանց կնիկ երկու որ չղիմացավ: Տնաքանդը յերկու կնգա գլուխ կերել ա, վրա յերեքն ել ուզում ա: Շան աղի ըյափազը վարակ մի սիրուն աղջիկ ա տեսնում, գնում նրա յախիցն ա բռնում:

ԱՂՍԱՆԿ.—Խոստովանք ըլի, Ռասամ բեգն իր բերանի լազալքն իմանում ա: Նա իր համար ես անգամ լավ փախուկ թիքա եր ճարել, համա չթողին թե վայելի: Գլխումը տվին իսկծի ձեռիցը խլեցին տարան:

ԲՅՈՒՎԱ.—Աչքն ել հանեցին: Յեքա մարդ ա չի ամաչում ազապ աղջկերանց քամակիցն ա ընկել: Են աղջկանից մեծ թոռներ ունի. բա նա գետինը չի մտնում, տեսնող-լսողը ի՞նչ կասի:

ԱՂՍԱՆԿ.—Դու են ասա, պառաւած ձին դարի չի ուտում:

ԲՅՈՒՎԱ.—Ուտում ա, համա կերածը չի մարսում... (յերկուսով ծիծաղում են):

ՏԵՍԻԼ 12.

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ՀԵՂԻՆԱՐ

ՀԵՂԻՆԱՐ.—Քյոխվա ջան, վերե աստված, ներքե դու, յերեխիս խլեցին տարան, մի ճար արա:

ԲՅՈՒՎԱ.—Տանելուց հետո ել յես ի՞նչ կարամ անի. հմի ո՞վ ա իմանում նրան ո՞ւր տարան: Վո՞ր ձորերում թաքցրին, վո՞ր քարավաներում պահեցին... Սատանա չեմ, վոր տեղն իմանամ: Նրանց քամակից յես մարդ եմ ղրկել, գան տեսնենք ի՞նչ խաբար են բերում...

ԱՂՍԱՆԿ.—Հրեսի նրանք գալիս են: (Գնացած ժողովրդի մի մասն աղմուկով հետ են գալի):

ՏԵՍԻԼ 13.

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՅԻՆԷՂ

Ա. ԳՅՈՒՂ.—Քյոխվա ջան, չգտանք:

Բ. ԳՅՈՒՂ.—Ել տեղ չթողինք, ման եկանք:

ԲՈՒՈՐԸ.—Նրանց իդն ու թողը չկա: Գնալներս դուր ելավ:

ՀԵՂԻՆ.—Հողը գլխիս յերեխես կորավ... (Լաց է լինում):

ԲՅՈՒՎԱ.—Ման գալը, կարծում եմ, վոր սրանից ավել չի լինի: Կաց գզիրն ել գա տեսանք: Գուշում կանգնել լաց ըլելն ավելորդ ա. ավելի լավ ա գնաք տուն, մինչև առավոտ վոնց վոր ըլի, խաբարը մի տեղից դուրս կգա:

ԱՂԱՍԽԿ.—Լավ ա ասում, զնա տուն:

ՀԵՂԻՆ.—Յերեխիս կորցնելուց հետո զնամ տուն ինչ անեմ: (Լաց և լինում):

ԳՅՈՒՎԱ.—Մի աղջկա խաթրու գլուխներդ հո չպիտի սպանեք, ուր վոր տարած ընեն, կդա: Զուր տեղը ի՞նչ եք վոր ու ձեռ ընկել... Եդ տանող շան տղեն բալքի հենց Ռստամ բեգինցն ել լավ մարդ ա... Ընենց սուդ ու չիվան եք բարձրացրել, կասես աշխարհը գլխներիդ քանդվել ա: (Աղսախկալի հետ գնում և):

ՀԵՂԻՆ.—Յերեխիս կորցնելուց հետո աշխարհն ելա գլխիս քանդվել, տունս ել ու տեղս ել: (Լաց լինելով գնում և):

ՏԵՍԻԼ 14.

ՌՍՏԱՄ, ՅԵԳՈՐ ՅԵՎ ՀԵՏՈ ՀԵՂՈՒՇ

ՌՍՏԱՄ.—Վոր հազար տարի մնա, յես չեմ հավատա: Ըզենց գատարկ մարդկանց խոսքերը իմ գլուխը չի մտնի... (Յեղիշն իրենց տնից դուրս և գալիս. կամաց-կամաց մտնեմուս ցանկապատին ու նրանց խոսակցությունը լսում):

ՅԵԳՈՐ.—Ռստամ բեգ, դու ընենց խոսում ես, կարծես մենք առաջուց գիտեյինք, վոր ըզենց փորձանք ա գալու մեք գլխին...

ՌՍՏԱՄ.—Յես ասում եմ, վոր աղջիկդ իր հոժար կամքովն ա զնացել:

ՅԵԳՈՐ.—Իմ աղջիկը եդ բանը անողը չի: Խաչը թե իմն ա՝ նրա գործը թյունը յես իմանում եմ: Քու մեղադրանքը յես ասում եմ, վոր անտեղի ա. իմ աղջիկը ենքան տեղը դժվել չի, վոր հայ մարդուն թողած, թուրքի հետ գլուխ վերցնի ու զնա:

ՌՍՏԱՄ.—Դրանով դու քու աղջկադ կեղտոտ արարմունքն ես ուզում արդարացնել, թե ինձ ես հիմարի տեղ զնում... յես քեզ ասում եմ, վոր քու աղջկա փախցնողը թուրք չի, հասկացիր...

ՅԵԳՈՐ.—Յեթե թուրք չի, բա ուրիշ ո՞վ ա:

ՌՍՏԱՄ.—Դու ինձնից լավ ես իմանում, թե ո՞վ ա:

ՅԵԳՈՐ.—Միթամ նա ըլի՞... յես չեմ հավատում...

ՅԵՂԻՇ.—Ձերալխանենց Յեգոր, ինչի յես հակառակվում. Ռբստամ բեգը սուտ խոսող մարդ չի: Նա մեր գեղի պատվովոր, պաշտոնի իշխանն ա: Նա ինչ վոր ասում ա՝ հիշտ ա ասում: Նրա ասածներին չհավատալու դու իրավունք չունես: Եդ մարդն ասում ա, վոր փախցնողը յես եմ և վոր ձեր Մանիչակը մեր տանն ա, ել զուր տեղը ինչ եք նրան ուրիշ տեղ ման գալի: մտեք մեր տուն ձեր աղջկան վերցրեք տարեք... Թող ձեր նորախեսի սիրտը չկտարվի... (Լավում և աղմուկ: Գզիլը և գնացած գյուղացիների մի մասը մտնում են իրենց գեմեխով ու լապտերներով):

ՏԵՍԻԼ 15.

ՆՈՒՅՆՔ, ԳԶԻՐ ՅԵՎ ԳՅՈՒՎԱՅԻՆԵՐ

ԲՈՂՈՐԸ.—Ձերալխանենց Յեգորի աղջկան զնացինք գտանք բերինք. թող աղջկա տերը դուրս գա՝ մշտուդ տա... (Աղմուկ):

ՅԵԳՈՐ.—Ես ի՞նչ եմ ասում:

ՌՍՏԱՄ.—Անգաջներդ բաց, լսիր թե ի՞նչ եմ ասում...

ԳԶԻՐ.—Ձերալխանենց Յեգոր, մուշտուլուդս տուր, աղջկանդ գետանք բերինք:

ՅԵԳՈՐ.—Վո՞ր տեղից գտաք. վո՞ր տեղից բերիք:

ԳԶԻՐ.—Ճգնավորի քարի տակ վոսն ու ձեռը կապած դցած եր. զնացինք վերցրինք հետներս բերինք:

ՌՍՏԱՄ.—Կաց. բա չիմացաք տանո՞ղն ով ա ըլել:

ԳԶԻՐ.—Ով վոր ա, մինչև ընտի տարել ա ու ընտիան նրան թողել ա ու ինքը փախել...

ՌՍՏԱՄ.—Բա դուք Մանիչակին իրան չհարցրի՞ք, ինքը ի՞նչ ա ասում:

ԳԶԻՐ.—Ձերալխանենց Յեգոր, մուշտուլուդս տուր, աղջկադ գեվել ա. ինչքան խոսացրինք՝ ջուղար չտվեց, վերցրինք տարանք տուն. դեռ ուչքի չի յեկել—հենց ընենց մեռելի պես ընկած ա...

ՅԵԳՈՐ.—Եդ ամեն բանը հեշտ ա. դուք ինձ եմ ասեք. յերեխես հո չի վախեցել. նրան հո չեն վնասել...

ԳԶԻՐ.—Դրուստն ասած, նրան վնասելը խաբար չեմ, համա...

ՅԵԳՈՐ.—Համա ի՞նչ...

ՌՍՏԱՄ.—Ահա, մի վախի:

ԳԶԻՐ.—Ամոթ չլինի ասելը, տակի մի փարա շորերը վերցը հանել եյին...

ՅԵԳՈՐ.—Հը՛մ...

ՌՍՏԱՄ.—Հը՛մ... ասում ես հանել եյին...

ԳԶԻՐ.—Հրամանքես, հանել եյին.

ՌՍՏԱՄ.—Դու քո աչքովը տեսա՞ր, թե հենց ընենց ասում ես, հը՞, աչքերդ կհանեմ կաշիդ կմաշկեմ, թե վոր գրուստ չես ասել... (բռնում ե կոկորդիցը սխմում)

ԳԶԻՐ.—Դե վոր տեսած չլեմ հո չեմ ասի, ել ինչի՞ յես բողաղիցս խեղդում. (ազատվում ե նրա ձեռքից) ա խալիս մենք մեր դործը վերջացրինք: Գնանք: (Գյուղացիները գնում են):

ՏԵՍԻԼ 16

ՌՍՏԱՄ, ՅԵԳՈՐ, ՅԵՂԻԾ ՅԵՎ ՀԵՂԻՆԱՐ

ՀԵՂԻՆ.—Այ մարդ ինչի՞ յես կանգնել. բա դու չսեցի՞ր, Մանիչակին բերե՞լ են. գնանք տուն, Ռստամբեզ դու ել արի. Մանիչակը եկել, քեզ ա սպասում:

ՌՍՏԱՄ.—Ել սրանից հետո թող ձեր Մանիչակը ինձ չսպասի. Ռստամ բեկը ուրիշի ձեռքից ընկած ծաղիկը չի կռանա և գետնից չի վերցնի. (գնում ե, պառլա):

ՀԵՂԻՆ.—Այ մարդ, ինչ ես չորացած փետի պես կանգնել. աղջկադ թողնում ա, ի՞նչի ձեն չես հանում.

ՅԵԳՈՐ.—Այ կնիկ, ձեն կա վոր հանե՞մ, տնով-տեղով խայտառակվեցինք: Սաղ գեղի առաջ խոսակցության ու բամբասանքի առարկա դառանք:

ՀԵՂԻՆ.—Յ՛խ, ասոված ջան, ես ինչ պատիժ ու կրակ բերի՞ր մեր գլխին:

ՅԵՂԻԾ.—Եդ պատիժն ու կրակը դուք բերիք ձեր գլխին. հարուստ փեսացու, լիքը տուն, հայտնի ոջախ եյիր փնտրում, գտար, ուրիշ ել ի՞նչ ես ուզում. Ձեռքերը սե, յերեսը քյոմրոտ ու մրոտ դարբնին դու լայեղ չարիք, փեշաքյար մարդու հետ բարեկամություն անել դու չուզեցիր, դու պատիվ չհամարեցիր. դու խաբվեցիր

Ռստամբեզի կարողության, նրա բարձր գիրքին և աղջկանդ բախտն ուղում եյիր կապել մի մարդու կյանքի հետ, վոր նրա մի վոտն արդեն գերեզմանումն ա:

ՀԵՂԻՆ.—Ինչ վոր քեֆդ տալիսա ասա, իրավունք ունես ես վորձանքը վոր մեր գլխին յեկավ, մեղավորությունը սրանն եր. (լաց ե լինում)

ՅԵԳՈՐ.—ՅԵՂԻՍի անունը կոտրեցին, ոջաղիս պատիվն ու նաժուրը ցեխի հետ հավասարեցրին:

ՅԵՂԻԾ.—Ձեր ոջախի պատիվը, ձեր արատավորված աղջկա անունը նորից կվերականգնի, յեթե դուք ուզենաք: Ձեր Մանիչակին, ինչպես առաջ, հիմա յել նույն սրտով սիրում եմ: Սրտով սիրած ծաղիկն իր ընկած տեղումն ել հոտ կունենա: Իսկ եդ ծաղիկը Ռստամբեզի հոտած քնթին դուր չեկավ: Թույլ տվեք, վոր եդ ծաղիկը յես բարձրացնեմ

ՀԵՂԻՆ.—Այ մարդ, ի՞նչ ես ասում, Յեղիչը նորից առաջարկությունա անում. նրան դու ի՞նչ ես պատասխանում.

ՅԵԳՈՐ.—ՅԵ՛, յես եդ առաջարկին գեմ չեմ, իրա կամքա. ինչպես վոր ինքը կամենում ա, թող նրա սրտով լինի: Յես կարծում եմ, վոր Մանիչակի կամքի հակառակ բան արած չենք ըլի, յեթե մենք եստեղ Յեղիչին մեր համաձայնությունը տանք: Յեթե Ռստամբեզը արժանի չեղավ մեր փեսացուն լինելու, նրա տեղ թող Յեղիչն ըլի. սա նրանից ել ջահել, սա նրանից ել լավ. դամթը քոնն եր, Յեղիչ տար քեզ հալալ... (ձեռքը սեղմում ե):

ՀԵՂԻՆ.—Յես գիտեյի, վոր Մանիչակը վերջիվերջո քեզա զամթ ըլելու: (Յեղիչին համբուրում ե) գնամ խնամի Մարիամին ել իմաց տամ (գնում ե):

ՅԵԳՈՐ.—Գնա՛, գիտեմ վոր քու սրտովն ելավ: Լսիր Յեղիչ. գեղումը բարձրացած գիշերվա զալմաղալը դու լսած կընես, անկարելի ա, վոր գեղի մեջ կամ մենք կամ դուք թշնամիներ չունենանք:

ՅԵՂԻԾ.—Յես հասկանում եմ ինչ ես ուզում ասել:

ՅԵԳՈՐ.—Վոր հասկանում ես, ավելի լավ: Չարախոս մարդկանց բամբասանքներին վերջ տալու համար, արե՛

Հենց ես գիշեր ձեզ նշանենք ու ամեն ինչ վերջացնենք:

ՅԵՂԻՇ — Յես հակառակ չեմ. բայց պիտի պատրաստություն տեսնենք:

ՅԵԳՈՐ — Հարկավոր չի դու գիտես, վոր մեր տանը նշան-դրեքի պատրաստություն արդեն տեսնված էր, նորից պատրաստություն տեսնելու ել կարիք չկա:

(Բաղալը կովը բշխով փողոցի կողմից բերում է գոմը):

ՏԵՍԻԼ 17.

ՆՈՒՅՆՔ, ԲԱԴԱԼ. ՀԵՏՈ ՀԵՂԻՆԱՐ. ՄԱՐԻԱՄ ՅԵՎ ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ
(Գյուլիզարի ձեռքին ձրազ)

ԲԱԴԱԼ — Հո՛... հո՛... քոփողո՛ւ հեյվան. կորչելու վախտ ես գտե՞լ գնա մտի գոմը.

ՅԵԳՈՐ — Բարի աղջու՛մ խնամի Բադալ:

ԲԱԴԱԼ — (Մի կողմը) Ի՞նչ ասաց. խնամի՛ Բադալ...

ՅԵԳՈՐ — Խնամի Բադալ չլինի կովդ կորե՞լ էր.

ԲԱԴԱԼ — Կո՞վա. հա կորել էր, դու... (մի կողմ) վոչինչ չեմ հասկանում: Անպատճառ սա հարրած կլինի...

(Ներսիսը նրանք դուրս են գալիս) աղջի ճրագը դեսը բեր. լիս արա տեսնեմ չինի թե յես սխալվում եմ, յես ես մարդուն ուրիշի տեղ եմ ընդունում...

ՅԵԳՈՐ — Դու չես սխալվում. խնամի Բադալ. յես հենց եմ մարդն եմ, ում տեղ վոր դու ընդունում ես... այ կնիկ, դու քո բանը վերջացրի՛ր թե չես:

ՀԵՂԻՆ — Մենք մերը վերջացրինք, դուք ել ձերը վերջացրեք գնանք:

ՄԱՐԻԱՄ — Ա. աղա, դու ես ինչ բանի յես: Այ մարդ, բա չես ասի, մեր Յեղիշը սրանց Մանիշակի վրա նշանվելա. մենք բեխարար: Ա. աղա, դե ել ինչ ես կանգնել, նշանդրեքդ արի բաշադեյինջ անենք: Բախտավոր ըլնք, մի բարձի ծերանաք. (համբուրում է):

ԲԱԴԱԼ — Աստո՛ծ, յերկինք յես ես բանից ելի վոչինչ չեմ հասկանում... (համբուրում է):

ՅԵԳՈՐ — Դու հե՛տո կհասկանաս, խնամի Բադալ: Ձեր որիորդին ե խնամի Մարիամին ել վերցրու քնանք մեր տուն. ձեզ ընտեղ սպասում են:

ԲԱԴԱԼ — Դե վոր ասում ես, գնանք:

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

2-Դ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Բեմը ներկայացնում է Յեգորի տան բակը: Առաջին պատկերի դեկորները: Տան ներսում նվագաժուրյուն, պար, իսկ բակում կանաչներով ու ծաղիկներով զարդարված և մի քանի տեղ լապտերներ է քաշ արած:

ՏԵՍԻԼ 1

ՅԵԳՈՐ, ԲՅՈՈՒՎԱ, ԳՁԻՐ, ՏԻՐԱՅՈՒ ՅԵՎ ԱՂՍԱՆԿԱՎ.

ԲՅՈՈՒՎԱ — Յես ձեզ են գլխիցն ասել էյի, վոր Յեղիշը խելոք աղա ա. դեղըցոնց խառնաթը նա խմանում էր. նա գիտեր, վոր դեղըցու բերանը բամբասանքի համար ար-չինով ա բացվում. ես խոսակցությունը նրանք մաստակ էյին չինելու ու տարին տասնյերկու ամիս ծամեն-ծամծմեն: Հենց դրա համար ել իր սիրած աղջկան ուզեց: Թե աղջկա անունը բարձրացրեց և թե խոսակցությունը վերջ տվեց: Յանի ըստնց չի՞ ա, խալի.

ԱՂՍԱՆԿ — Ըստնց ա. ես մեր խալիսը վոր մի բանն խմանում ա, զնում ա սանդը ծեծում ու հետ ծեծում:

ՏԻՐԱՅ — Մենք խմացել էյինք, վոր անունը կտարած աղջիկը իր հոր տանը տարիներով կմնար, իսկ Յեգորի աղջկա մուշտարին իրանց դռանը որ առաջ պատրաստ կանգնած ա ըլել, չթողեց թե մի գիշեր վրովն անցներ հարամու պես եկավ, վրա տվեց ու տարավ...

ԳՁԻՐ — Քոխվա, իրավունք տուր մի խոսք ել յես ասեմ:

ԲՅՈՈՒՎ — Առա.

ԳՁԻՐ — Յես վոր գնում եմ բազար աման առնելու հենց թարախ նման կտարածնա ձեռս ընկնում:

ԲՅՈՈՒՎ — Դե բոլ ա ել մի ասա:

ԳՁԻՐ — Քոխվա ջան, յես ծուռ մտքով չեմ ասում. թող խոսքս թամամացնեմ:

ԲՅՈՈՒՎ — Դե լավ ասա տեսնեմ ինչ ես ասում:

ԳՁԻՐ — Յես են եմ ասում, վոր կտրած ամանն ել ինձ նման իր քոռ մուշտարին ա ունենում...

ՔՅՈՒՎ. — Ձեռքդ կտրի, ախմախ. ենքան լակել ես, վոր խելքդ
թամամ կորցրել ես. ել վոչ խոսքի տակն ես ճանաչում,
վոնչ գլուխը. դե՛ ել ինչ ես կանգնել. գնա կորի, աչ-
քիցս հեռացի... հրեա քեզ ասում եմ, վոր մյուս անգամ
դու չհամարձակվես իմ ներկայությամբ ըդենց ախմախ
բաներ ասելու... հիմար, անբան անասուն...
ԳՁԻՐ. — Յես եղ խոսքը են մտքով չասի, վոր դուք նեղանաք...
ՏԻՐԱՅ. — Դե, մենք ել գնանք...
ԲՈՂՈՐ. — Գնանք. ժամանակը ուշ ա. (դուրս են գնում)
ՔՅՈՒՎ. — Մնաս բարով Յեզոր. (սրտուղտ)

ՏԵՍԻԼ 2

ՅԵԳՈՐ ՅԵՎ ՀԵՂԻՆԱՐ

ՀԵՂԻՆ. — Այ մարդ...
ՅԵԳՈՐ. — Ի՞նչ կա, ի՞նչ ա պատահել.
ՀԵՂԻՆ. — Ռստամ բեգը մարդ ա ղրկել, քեզ ուզում ա տեսնի.
գնա տես ի՞նչ ա ասում...
ՅԵԳՈՐ. — Նա ինձ հետ ել սրանից հետո ի՞նչ գործ ունի. յես չեմ
հասկանում, ի՞նչի համար ե կանչում. ի՞նչ ա ուզում
ինձնից. կանչում ա ինձ մասխարա դցի, վրե՛ս ծիծաղի՞...
գնա ասա եղ պատվից չատ շնորհակալ եմ...
ՀԵՂԻՆ. — Նա քեզ դրա համար չի կանչում... լսիր ա մարդ,
բանը ուրիշ տեսակ ե շուտ գալի. բա չես ասի, սրանք
մեզ խաբել են. մեր գլխին սրանք քյալագ են խաղացել.
Մանիչակի փախցնելը սրանց կողմից սարքովի բան ա
ըլել...
ՅԵԳՈՐ. — Ի՞նչ ես ասում, ա կնիկ. դու գժվել ես ինչ ա. քեզ
ո՞վ ասաց. դու վո՞րտեղից եղ իմացար...
ՀԵՂԻՆ. — Քիչ առաջ Ղազարը ըստի կանգնած խոսալիտ ա ըլել,
Ռստամ բեգի նոքարը լսել ա ու խարարը տարել... ա
հմի գրա համար Ռստամ բեգը քեզ կանչում ա. կարծեմ
նա նորից առաջարկություն ա ուզում անի...
ՅԵԳՈՐ. — Ռստամ բեգի ղրկած մարդն ո՞ւրա, գնա կանչի նրան
եստեղ... (Մարիամը գնում է)
Կաց յես ինքս նրա հետ կխոսեմ...
(Ինքը նույնպես գնում է)

ՏԵՍԻԼ 3

ՅԵՂԻՇ ՅԵՎ ՂԱԶԱՐ

ՅԵՂԻՇ. — Ղազար ջան, քեզ մատաղ, քեզ լավ պահի, շուշուդ
մի արա...
ՂԱԶԱՐ. — Շուշուդս վո՞րն ա. յես քեֆ եմ անում. յես ուխտ
եյի արել, վոր քու նշանդրեքովը մի լաղաթին քեֆ
անեմ. դուչմանի աչքը հանեմ... Յեղիշ ջան, դու հա-
կանում ես ի՞նչ եմ ասում. դուչմանի աչքը հանեմ.
դասխոջ Ռստամբեգ, դասխոջ... հե՛յ, փափախդ քամին
տանի Մանիչակին փախցնող բաշուղավոր թուրք...
Ռստամբեգի ճանկերիցը են անմեղ վորսը լավ փախցրի:
Հա՛... հա՛... հա՛...
(Այնքան հարթած է վոր հազիվ կարողանում է վառքի
կանգնել):
ՅԵՂԻՇ. — Ղազար ջան ախր յես քեզ ասացի վոր ըտենց բաներ
մի խոս ա... լսող կլինի...
ՂԱԶԱՐ. — Յես հենց ասում եմ, վոր լսեն: Դու մի վախեցի, յես
վոր կամ հոգեհա Գարբել հրեշտակն եմ, վատ մարդու
դուչին կչոքեմ բողաղումը հուլ կտամ հոգին կտունեմ...
ո՞վ կարա իմ առաջ կանգնել ձեն հանել, յես աղրահիլ
եմ, կրունեմ դիմունանց թեփրահան կանեմ ու թողնեմ...
ՅԵՂԻՇ. — Ղազար ջան, դու աղրահիլ ես, դու ամեն ինչ կանես.
ախր դու հիմի ընենց բաներ մի խոս ա, վոր մի ուրիշը
լսած տեղը դա մեզ թեփրահան անի...
ՂԱԶԱՐ. — Դու արխային կաց. մեզ թեփրահան անողը դեռ իրա
մոր փորիցը չի ծնվել... ինչ ա, վոր հարբած եմ ընդուր
ես ասո՞ւմ. մի վախի. ինչքան ել վոր հարբած ըլեմ,
Ռստամ բեգի նման մի տասը մարդու, ջուղար կտամ:
ՅԵՂԻՇ. — Ղազար ջան, ուրեմն դու ինձ չե՞ս լսում...
ՂԱԶԱՐ. — Ղազարին յերբ ես դու բան ասել, վոր նա քեզ չի լսել.
ասա՛, ի՞նչ ես ուզում, գնամ Ռստամբեգին տամ շա-
սատակ անե՞մ, նրա տունուտեղը քանդեմ հիմնահատակ
անե՞մ: Ասա՛, ի՞նչ ես ուզում:
ՅԵՂԻՇ. — Հրեա իրանք դուրս են գալի, յես ուզում եմ, վոր դու
յե՛կ նրանց հետ միանաս, գնանք մեր տուն մինչև լույս
նստես, քեֆ անես:

ՏԵՍԻՆ 4

ՆՈՒՅՆՔ, ԲԱՂԱԼ, ՄԱՐԻԱՄ, ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ, ՄԱՆԻՇԱԿ ՍԱՀԱԿ,
ՍԱՀԱՆԴՐԱՐ ՅԵՎ ՀՅՈՒՐԵՐ.

(Սահակը պարելով, իսկ նրանք ծափ տալով մտնում են)

ՍԱՀԱԿ.—Աստված սիրողը թող դուրս գա պարի:

ՂԱԶԱՐ.—Յես աստված չեմ սիրում, համա վոր ասում ես, պարի պարեմ. (մեջ է ընկնում ու պարում):

ՏԵՍԻՆ 5

ՆՈՒՅՆՔ. ՅԵԳՈՐ ՅԵՎ ՀԵՂԻՆԱՐ.

ՂԱԶԱՐ.—Հմի նորաթը խնամի Յեգորին ա. դե, խնամի ջան, կոնեղդ բարձրացրու. սրանց նման դու յեկ նաղ ու տուզ չանես... ա խալիս ծափ տվեք. խնամի Յեգորը պար ա գալի:

(Յեգորը լուռ խոժոռած դեմքով նայում է):

ԲԱՂԱԼ.—Խնամի Յեգորը մենակ չի ուզում պարի. մենք յերկու հալեորներս միասին կպարենք և ձեզ կամաչացնենք: Ձե, վոնց վոր տեսնում եմ, խնամուս նեղացրել են: Ի՞նչ ա պատահել, խնամի Յեգոր:

ՅԵԳՈՐ.—Յես ձեր խնամին չեմ... Ձեզ պես խաբեքաների հետ ես բարեկամություն անել չեմ ուզում: Դուրս գնացեք կորեք իմ տնից:

ՄԱՆԻՇ.—Հայրի՛կ...

ՅԵԳՈՐ.—Ձենդ կտրի, լիբբ, անդգամ. յես քու հերբ չեմ:

ՅԵՂԻՇ.—Ի՞նչ ա պատահել, չեմ հասկանում:

ՅԵԳՈՐ.—Դու շատ լավ ես հասկանում, իզուր տեղը քեզ չհասկանալու տեղ մի դնի:

ՂԱԶԱՐ.—Գինին յես եմ խմել, իսկ իմ տեղ սրանք են հարբել:

ՅԵԳՈՐ.—Դե, ել ի՞նչ եք կանգնել, դուրս գնալու համար յես ձեզ համեցեք չպետք ե անեմ:

ԲԱՂԱԼ.—Խնամի Յեգոր դու ես ի՞նչ բանի յես...

ՅԵԳՈՐ.—Եղ խնամի խոսքն ել մյուս անգամ դու ինձ չասես: Յես ձեր խնամին չեմ, քանի չուտ ա դուք ձեր փառս-փու-

սեն հավաքեք, գնացեք կորեք էստեղից, յես ձեզ ել աղ-ջիկ չեմ տալիս:

ՅԵՂԻՇ.—Ձիլավխանենց Յեգոր, խելքդ հավաքի գլուխդ և մտածիր թե ինչ ես անում. մեր մեջ արդեն ամեն ինչ խոսվել, վերջացել ա:

ՅԵԳՈՐ.—Ձուռի բան չի, կամքի բան ա, յես իմ աղջկան ումը կուզեմ, նրան կտամ:

ԲԱՂԱԼ.—Եղ դու առաջուց պարի մտածելիք հմի արդեն ուշ ա աղջկադ նշնել պրծել եսք ու դու հմի յես խելքի յե՞կել:

ՅԵԳՈՐ.—Նշնել եմ, պտակել հո չեմ, նշանը միշտ ել կարամ քանդիլ:

ՅԵՂԻՇ.—Նշանը կքանդես, իսկ մեզ իրարից բաժանել դու չես կարող:

ՂԱԶԱՐ.—Յերկար խոսելն ավելորդ ա, աղջիկդ քու իրավունքից արդեն դուրս ա եկել. նրա տերը հմի ես մարդն ա, նրա իրավունքը որես դենը ևս մարդուն ա պատկանում: Յեղիչ ինչ ես կանդնել, նշանածիդ կոնիցր բռնիր տաք ձեր տուն:

ՅԵԳՈՐ.—Վոր թողնեմ կտանի.

ՅԵՂԻՇ.—Յես կտանեմ, տեսնեմ ով չի թողնում. (գնում է Մա-նիշակի քնից բռնում):

ՅԵԳՈՐ.—Ձեռդ քաշի, սրանից հետո դու իրավունք չունենաս նրան մոտենալու. նրան ուրիշ տեր ունի:

ՅԵՂԻՇ.—Նրա տերը յես եմ:

ՂԱԶԱՐ.—Ձիլավխանենց Յեգոր, խելքդ հավաքի գլուխդ: Գլխիս ուղեղը, դու գիտես, վոր ժաժ ա գալի, կովի համար առանց են ել ջանս յես ու քորա գալի, կտամ չանսատակ կանեմ, ջամդաքդ չուն ու գելի բաժին կգարձնեմ:

ՅԵԳՈՐ.—Ձենդ կտրի, ախմախ. դու ո՞վ ես, դու ինչացո՞ւ յես վոր յեկել, գլխիս հարբա-զորբա յես անում:

ՂԱԶԱՐ.—Դու քիչ կաց, հմի՛ կտեսնաս յես ով եմ: Յեղիչ ջան, նշանածիդ կոնիցր բռնած դուրս արի: Ե՛յ, խնամի յես, ինչ գահրումար ես, դենը քաշվի, նշանածները թող գան անցնեն:

ՅԵԳՈՐ.—Ձիլավխանենց Յեգորը իր աչքերը բաց ձեզ աղջիկ չե-տա, վոր դուք տանեք:

ՅԵՂԻՇ — Յես տանում եմ, տեսնեմ ո՞վ աս ինձ արդելում:
(Մանուշակի քւից բռնած գալիս ե, իսկ Յեգորը դռան
առաջ կանգնած չի քողնում):

ՅԵԳՈՐ — Ձեմ թողնի:

ՂԱՋԱՐ — Յես ասում եմ քու հոժար կամքով բլի, դե վոր դու
չես ուզում, յես իմը կանեմ: Յես վոնց վոր սկսել եմ,
ընենց ել կվերջացնեմ. (բռնում ե Յեգորի կոկորդից ե
դնում ծնկան տակ) յես վոր կամ, հոգեառ Գաբրիել
հրաշտակն եմ, մարդու գոշին կշոքեմ, բողազումը
ըսենց հուպ կտամ, հոգին կառնեմ:
(Հշուրերը խառնվում են իրար):

ՏԵՍԻԼ 6.

ՆՈՒՅՆՔ, ՌՍՏԱՄ, ՔՅՈՈՒՎԱ ՅԵՎ ԳՁԻՐ.

ՌՍՏԱՄ — Սրանք ըսենց են աղջիկ նշանում:

ՅԵՂԻՇ — Մեզ ես տեղը հասցրին: Մենք մեղավոր չենք:

ՌՍՏԱՄ — Մեղավորը ես մարդն աս, վոր սրանց աղջիկ չի ուզում
տա:

ՅԵԳՈՐ — Լսիք քյոխվա, դու պաշտոնական մարդ ես. դու կի-
մանաս, յես վոր իմ աղջկան սրանց առաւ չլինեմ,
սրանք իրավունք ունեն, դան իմ տնից իմ աղջկան գո-
ռով տանեն:

ՅԵՂԻՇ — Քու աղջիկը իր հոժար կամքովն աս գալի. մենք նրան
գոռով չենք տանում...

ՌՍՏԱՄ — Սուտ ես ասում, ափազա՛կ.

ՅԵՂԻՇ — Ավագակը դու ես, վոր որը ցերեկով ուրիշի տներն ես
թալանում, խեղճ ու կրակ ժողովրդի ունեցած—չունե-
ցածը նրանց ձեռքից խլում... հերիք չե եզ ինչ վոր աս-
նում ես, հիմի ել ուրիշի սիրածի վրա յես աչք դրել ե
չեկել տիրանալ ես ուզում...

ՌՍՏԱՄ — Ձենդ կտրի, լակո՛տ...

ՅԵՂԻՇ — Ինձ պես լակոտը քեզ պես աղա—պարոնի ձենը վա-
ղուց պիտի կտրած ըլեր, վոր աղբուկի նման կպել ես
մեր ջանին, մեր արյունը ծծում... մեր սիրտն ու հո-
գին վառում...

ՌՍՏԱՄ — Յես քեզ ասում եմ ձենդ կտրի: Իմացիք թե ո՞ւմ հետ
եզ խոսում... յես քու թալ մարդ չեմ...

ՅԵՂԻՇ — Ճանաչում եմ. գիտեմ ինչ անխիղճ ու անհոգի հրեչն
ես... ինչ աս, վոր հարուստ ես դու կարծում ես մենք
ամեն ժամանակ կխեղճանանք ե թույլ կտանք, վոր դու
մեր գլխին իրավունքներ բանացնես ու ինչ ուղենաս են
անե՞ս... Ձե, մենք թույլ չենք տա, հերիք աս ինչքան
դու մեզ վառեցիր... աղիքներդ ետեղ վեր կածեմ...
խելքդ ո՞ւր աս դնում... քու առած հավերից չեմ, վոք
դնես վտանքիդ տակ վիզս կտրես ու զեն դցես...

ՌՍՏԱՄ — Քյոխվա, բեցբու նրան, թե չե յես համբերությունից
դուրս յեկա...

ՔՅՈՈՒՎ — Յեղիշ, յես քեզ կարդի յեմ հրավիրում... Յես քեզ
թույլ չեմ տա, վոր դու իմ ներկայությամբ Ռստամ
բեղի նման դեղի պաշտոնի մարդուն ըլենց անվայել
խոսքերով անպատվես...

ՌՍՏԱՄ — Եղ անպատվության համար իր ժամանակին ե իր տե-
ղումը մենք սրանց հետ դեռ կխոսենք... իսկ մինչև եզ
յես առաջարկում եմ, վոր սրանց յերեքին միասին տա-
նես դատարան...

ՅԵՂԻՇ — Հարցնելն ամոթ չլինի, մեր վո՞ր հանցանքի ե վո՞ր
մեղքի համար ես մեզ դատարան ուղարկում...

ՌՍՏԱՄ — Ձեր վոտ ու ձեռը յերբ վոր զինջիներով կապած ձեզ
կուղարկեն ուր հարկն աս, դուք են ժամանակ կիմա-
նաք... Ժողովրդի խաղաղ կյանքն ու հանգստությունը
խանդարող ձեզ պես գող—ավազակները զեղլից հեռու
պտի քշվեն. ձեզ նման խառնակիչ մարդկանց տեղը բանտն
աս կամ աքսորը... Քյոխվա, ի՞նչ ես կանգնել...

ՔՅՈՈՒՎ — Ռստամ բեզ, ախր մի պատճառ, մի հիմք պտի տաս,
թե չե...

ՌՍՏԱՄ — Պատճառն ու հիմքը են աս, վոր սրանք բալչեիկներ են.
Հայաստանի հողի վրա վոտ դնելու սրանք իրավունք չու-
նեն... Են արհեստանոցը, վորտեղ սրանք աշխատում
են, բալչեիկների իսկական բունն աս. ինչ հեղափոխական
խոսքեր ու մտքեր ասես, վոր սրանք չեն տարածում...
Որ առաջ հարկավոր աս դրանց բունը քանդել... Ամբողջ
Ռուսաստանը եզ անիծվածները քանդեցին, հիմնահա-

տակ արեցին հերիք չի, ուղում են դան Հայաստանն եւ
հիմնահատակ անեն. սրանք նրանց կաշառված ուղենա-
ներն են, սրանք ծախված մարդիկ են. սրանց վոր մենք
ազատ թողնենք, որը տասը մարդու զլուխ կկտրեն,
սրանք գլուխ կտրողներ են, սրանք մարդասպաններ են...

ՔՅՈՒՎ. — Ձեր ստածներին չհավատարու յես իրավունք չունեմ...
(Քյոնսվուքյան նշանը քաշ ե անում վզից և պաշտոնա-
կան գիրք բնդունում):

ՌՍՍՍ. — Ուրեմն, արա են, ինչ կառավարութեան որենքը քեզ
հրամայում ա:

ՔՅՈՒՎ. — Որենքը ի կատար ածելը իմ պարտականութեանն ա...
Լսի՛ր:

ԳԶԻՐ. — Լսում եմ. (Զինվորական պատիվ ե բռնում):

ՔՅՈՒՎ. — Կառավարութեան անունից հրամայում եմ, վոր սը-
րանց ձերբակալես և տանես դատարան... Բաշեիկներին
կողմից կաշառված աղետները մեր որենքի դեմ գնացող
մարդիք են, նրանք մեր որենքով պիտի դատվեն և նրան-
ցից ամեն մեկը իրանց արժանի պատիժն ստանա...

ՔԵՂԻՇ. — Յեթե մենք որենքի առաջ մեղավոր ենք, վնաս չունի.
տարեք մեզ ինչպես վոր կուզեք՝ դատեք և վորպես հան-
ցավոր-մեղապարտների՝ մեր ձեռք ու վոտը գինջիկնե-
րով կապեք ու քեք բանա կամ աքսոր... բայց նախ քան
մեր ենտեղ դնալը, նախ քան մեր ես ձեռ ու վոտը գին-
ջիկներով կապվելը, մենք մեր դատաստանն քստեղ ինք-
ներս կանենք ու ընենց կգնանք... (Մի ակնբարբում
գրպանից դաշույնը հանում հարձակվում ե Ռատամ բեգի
վրա, նրան սպանում և դաշույնը ձեռքին դուրս վագում):

ՄԱՆԻՇ. — Յեղի՛շ...

ՄԱՐԻԱՄ. — Վա՛յ ինձ. յերեսես կորավ...

ՔՅՈՒՎ. — Տո քոս չուն, ի՞նչի թողիր, վոր նրան սպանի... —
րենքի առաջ յես հմի ի՞նչ ջուղար տամ... Լսի՛ր, յեթե
դու նրան չես ճարել և հետզ չես բերել, իմացած կաց,
վոր որենքի առաջ դու ես պատասխանատուն...

ԳԶԻՐ. — Վա՛յ ինձ. տունս քանդվեց: Ես ի՞նչ կրակի մեջ ընկա...
Բռնեցե՛ք. փախա՛վ, բռնեցե՛ք... (Դուրս ե գնում):

ՔՅՈՒՎ. — Որենքի անունից յես ձեզ հրամայում եմ, վոր զաչ

իր տեղիցը չի շարժվի... (խանչալը հանում ե ու դռն
առաջ կանգնում):

ՂԱԶԱՐ. — Դուք ձեր որենքով խալխին սպանեցիք, մեզ հողի հա-
վատից հանեցիք... (Բռնում ե քյոնսվին՝ դնում վոտի
տակ ու մի լավ տնօրում):

Այ քեզ որենք. այ քեզ որենք... դե հմի իմ քամա-
կիցն ել դու արի... վորտեղ դուք Յեղիչին փնտռեք, և
տեղ ել ինձ կգտնեք... (Դուրս ե վագում):

ՍՀԱԿ. — Ես բոլորի պատճառը դու յեղար, տո անհողի, անին-
սաֆ... (Մի յերկու անգամ խփում ե Յեգորի գլխին ու
դուրս վագում: Քյոնսվան ընկած տեղից վեր ե կենում
շորերը թափ տալով. գտակը վերցնում ե ու դուրս վա-
գում):

ՔՅՈՒՎ. — Բռնեցե՛ք եզ ավազակներին. փախա՛ն. բռնեցե՛ք...
բռնեցե՛ք... (Դուրս ե գնում):

ՎԱՐԱԳՈՒՅՐ

3-ԻՂ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Բեմը ներկայացնում ե անտառ: Լուսնկա գիշեր ե: **ՅԼ-**
ղիշը իր ավազակային խմբով ծառերի ու թփերի առկ
պատկած քնած են:

ՅԵՍԻՍ 1-ԻՆ

ՅԵՂԻՇ ՅԵՎ ԽՈՒՄԲԸ.

(Յեղիշը քարի վրա նստած. գլուխը առել ե ափերի մեջ
լուռ մտածում ե):

ՅԵՂԻՇ. — Յերկու տարվա իմ հալածական ու թափառական
կյանքը ինձ սպանեց... Ամբողջ յերկու տարի տնից-տե-
ղից կտրված, բարեկամներից ու հարազատներից զրբկ-
ված... նրանցից վոչ մի յուր, վոչ մի տեղեկություն...
կենդանի յեն նրա՞նք, թե մեռած... կուչո ես նրա՞նք,
թե՛ քաղցած... (յերկար լռություն) քունս չի տանում,
նստել նույնպես չեմ կարողանում...

(Մտաւորութիւնը վեր ե կենում և կամաց-կամաց գնում դեպի անտառի խորքերը...

ՏԵՍԻՆ 2.

1, 2, 3, ՊԱՀԱԿՆԵՐ ՅԵՎ ՀԵՏՈ 1 ԲԱՆԴԻՏ.

Պահակներ երացանքը ձեռքերին գանգաւ կռուներին մտնում են, իսկ 1-ին բանդիտը նրանց խոսակցութեան ժամանակ իր բնած տեղից վեր ե կենում նստում:

Ա. ՊԱՀ.—Ճրագները շատ մոտ ա ցույց տալի, ինչպէս յերեւում ա գլուղից մենք շատ հեռու չենք.

Բ. ՊԱՀ.—Գլուղին շատ մոտ ըլելը մեզ համար վտանգավոր կլինի. դուք ենք մենք ես տեղն ընտրել...

Գ. ՊԱՀ.—Գիշերը վնաս չունի, իսկ ցերեկը յերեւի մենք ետեղ չենք մնա...

Ա. ՊԱՀ.—Ի՞նչ եք վախենում. Յեղիշը ես անտառի ամեն մի քունջ ու պուճախին լավ ծանոթ ա, յեթե վտանգավոր լիներ, նա մեզ ետեղ չեր բերի: Ամենաապահով տեղը ա յե...

Բ. ՊԱՀ.—Չա՛րումար դառնա ըսենց ապահով տեղը, մարդ չի կարում թե ես կանաչ խոտերի ու թփերի տակ լաղաթին պառկի ու մի հանգիստ սրտով քնի... անքնութիւնից դլուխս քիչ ե մնում թե տռաքվի...

Ա. ՊԱՀ.—Ես խախը ետեղ սովից մեռնում ա, դու անքնութեան դարդն ես քաշում: Եղ անաքանդ Յեղիշն ել խմբի դե-կալարեղուպարտականութիւնը յեթե իր վրա յե վերց-րել, մեզ համար նա պտի մտածի, մեզ համար գնա հաց ճարի, թե չե սա կյանք ա, վոր մենք ենք քաշո՞ւմ... Սոված-ծարավ ընկել ենք ես չորերը ի դուր տեղը ո՞ր մթնացնում... վոնչ կարում ենք թե տուն գնանք, վոնչ կարում ենք թե ըսենց ա՛հ ու դողի մեջ ապրի: Մնացել ենք յերկու սրի արանքում... Այ են չները, վոր ընենց հաչում են, նրանք մեզինց հազար անգամ բախտավոր են...

Գ. ՊԱՀ.—Ի հարկե բախտավոր են. նրանք վոր քողցածանում են, ջհանգամը, ելի կարողանում են մի տեղից դեն

դցած վտակուր գտնել ուտել, իսկ մենք եղ բախտիցն ել զրկված ենք...

Ա. ՊԱՀ.—Ելի դուք սկսեցիք ձեր հին դարմանը քամուն տալ. են դիշերը վոր դուք պահակ եք կանգնում, դուք ձեր կարգերը սկսում եք նորոգել: Յեա դարմանում եմ եղ-քան վոր դուք արանջալու ելիք, կմնայիք ձեր տանը, ի՞նչի զաչող ընկաք. իսկ վոր ընկել եք, ջաններդ դուրս դա, պիտի քաշեք... Չե. իսկապէս վոր քունդ քեզ նե-ղում ա. դու նրա համար ես ետենց խոսում, յեա քու տեղը կը հսկեմ արի դու քիչ քնի դինջացի...

Բ. ՊԱՀ.—Չեկիտները հիմի ով ա իմանում, վորովան չների պէս մեր հոտը առել են, նրանք հմի յանա-յանա ըն-կած մեր քամակիցը ման են դալի. նրանց ահուցը մարդ կարո՞ քնի... աչքդ խուլի արի թե չե, մեկ ել տեհար հողեհան հրեշտակների նման յեկան գլխիդ չորեցին. դե արի ու նրանց ջուղարը տու...

Բ. ՊԱՀ.—Կաց, քու առելով եղ չեկա ընկնողները ել չեն ա-ղատվո՞ւմ...

Ա. ՊԱՀ.—Մեղավոր ըլեա ու աղատվեա, եղ միենույնն ա, թե զասարխանեն վոշխար ընկնի ու առանց մորթվելու, սաղ-ալամթ նորից դուրս պրծնի...

ԲՈՂՈՐ.—Վա՛հ. եղ անաքանդները դրուտ վոր դադան հո չե՞ն.

Ա. ՊԱՀ.—Գազանից ել բեթար են: Չեկիտներին դուք չեք ճա-նաչում. ո՞... աստված թափի ու աղատի. նրանք մար-դու մսից քյուֆթա յեն ծեծում ու տորմա չինում: Նրանց ձեռն ընկաք՝ պրծա՞վ. հողոցն հանգուցելոց ա-սելու յեն ու են կյանքի բաշպորար տան ձեռներդ...

Ա. ԲԱՆԴ.—Արա անաքանդներ, դուք ել ուրիշ բան չունեք խո-տերո՞ւ. ինչ եք կպել եղ չեկիտների յախից ու ել պոկ չեք դալի... դուք ես դիշեր ենք չեկիտաի անուն տվիք, սիրտս արդեն դող ա բնկել: Աչքումս արդեն չեկիտ-ներ են յերեւում:

Գ. ՊԱՀ.—Խոստովանանք ըլի, յեա ել եմ դրանցից վախում. Կա՛ց, ձեն չհանեք... են քոլը չարժվեց... նրա տակին կտես մարդա նստած. այ տես, տես. են ծառի կոտրված ճյու-ղը չեկիտաների են պոպողավոր գլխարկների չի նմա-նո՞ւմ:

- ԲՈՒՈՐ.—Ես տնաքանդը դրուստ վոր վախեցելա՛. հա՛, հա՛, հա՛...
- Ա. ՊԱՀ.—Դու դեռ նրանց անունն ես լսել, վոր ըզենց վախում ես, բա վար իրանց տեսնես՝ ինչ կլինի քու հալը.
- Ա. ԲԱՆԴ.—Յես ես տեղից չուտով կփախչեմ. քանի գլուխս վրե՛սա: Ախոսս չեր Թավրիղը.
- Գ. ՊԱՀ.—Թավրիղում չեյի՞ր, ինչի յեկար.
- Ա. ԲԱՆԴ.—Յես վոր իմացել եյի, զալաթ կանեյի ու չեյի գա: Յես չեմ հասկանում, Յեղիշը ախար ի՞նչ մտածեց, վոր մեզ նորից բերեց գցեց ես կրակը: Չե, ինչ ուզում ա ըլի՛ յես գնալու յեմ. վիզս ել վոր կտրեք, յես եստեղ մընացողը չեմ. գնամ Թավրիղի են ձվածեղի նման բոքոնները առնեմ տանեմ չայչի-խանում նստեմ՝ փիթի բերել տամ կուշտ փորով մի լազաթին ուտեմ, փորս տոգացնեմ. դուրս գամ Լիլավա, ձեռքերս գնեմ քամակիս ինձ համար արխային ման գամ... են սեխշխուն չաղբանների տակ ծածկված թուրքի սիրուն աղջիկերանդ ել մի-մի անգամ աչքի տակով նորից մըտիկ տամ, բալբի սիրտս փառավորվի...
- Ա. ՊԱՀ.—Չե, յես ինչպե՛ս տեսնում եմ, թուրքի աղջիկերանց վրա դու շատ ես սիրահարված: Նրանց սե, խշխուն չաղբանները քեզ շատա դուր եկել: Տնաքանդ, թե վոր եղքան սիրտդ կլնկա ուզում, Հայաստանում սիրուն աղջիկերք քիչ կա՞, գնա նրանցից մեկին ուզի, սիրտդ ել կփառավորվի, հոգիդ ել...
- Ա. ԲԱՆԴ.—Յես զալաթ կանեմ իմ ոխտը պորտի հետ, Հայաստանի սիրուն աղջիկերանց քամակից չեմ ընկնի: Նըրանք խաթալու բաներ են. նրանց ամեն մեկի վրա ո՞վ ա իմանում, քառասուն հազար աչք կա. նրանցից մարդ խեր կստանա՞. խեղճ Յեղիշը Հայաստանի սիրուն աղջկա համար չի՞, վոր հրես յերկու տարիս զալա ընկել:
- Ա. ՊԱՀ.—Իսկ դու ի՞նչ գիտես, վոր Յեղիշը հենց եղ յերկու տարվա կորցրած սիրուն աղջկան տեսնելու համար չի ես տեղ յեկել: Եղ ճրագները, վոր երեվումա, դա Յեղիշենց գեղնա: Սրանից յերկու տարի առաջ Ղազարն ու Սահակը Յեղիշի նշանդրեքի պատմությունը, վոր

- մեզ անում եյին. եղ դեպքը այ դրուստ ես գեղումնա պատահել:
- Ա. ԲԱՆԴ.—Ըտենց ասա յե՛, հմի գլխի ընկա թե բանն ինչումնա: Մեր հատեղ գալն ուրեմն եղ նպատակնա ունեցել:
- Ա. ՊԱՀ.—Յեվ կարողա պատահի, վոր մենք նորից հետ գընանք Պարսկաստան: Եղ արդեն մեր վաղվա կատարելիք գործի հաջողությունիցնա կախված:
- Բ. ՊԱՀ.—Ղազարի անունը տվիր, Դիլիշանի անտառում Բողլեկինների հետ ունեցած մեր առաջին կռիվը միտս ընկավ: Դուք են վախտը մեզ հետ չկայիք. Յեղիշն եր, Ղազարն եր, Սահակն եր, յես եյի, սա եր, (ա. պախա-կին) հետո մի քանի հոգի յել քյավառեցի կային, Բալչեկիններն ել նոր եյին մտնում Հայաստան. նրանց հետ մենք կռվի բռնվեցինք. Ղազարն ու Սահակը, գերի ընկան, իսկ մնք փախանք գնացինք Պարսկաստան:
- ԲՈՒՈՐԸ.—Բա դուք նրանցից ել խաբար չստացա՞ք:
- Գ. ՊԱՀ.—Վտաքով գլխով գնացին կոթա՞ն:
- Ա. ԲԱՆԴ.—Սը՛ր՛ս, կարծես ինչ վոր ձենա լավում:
(ամենքը խկույն վեր եմ կենում, հրացանները վերցնում ձեռները)
- ԲՈՒՈՐԸ.—Յեղիշն ո՞ւրա, չի յերևում:
- Ա. ՊԱՀ.—Սպասեք. տեղներիցդ իրար չգաք, ձեն չհանեք. կարող ե պատահի, վոր ճամբորդներ ըլեն. գուր տեղը մենք մեզ կմտնենք. յես կչվացնեմ, Յեղիշը վորտեղ վոր ըլի, չվոցի ձենը լսելուն պես կգա:
(Յերեք անգամ շվացնում ե: Անտառի խորքից նույն կերպով շվոցի ձայն ե լսվում)
- Բ. ՊԱՀ.—Եղ պատասխան տվողը Յեղիշը չեր...
- ԲՈՒՈՐԸ.—Դրուստա ասում. չվոցի ձենը դեսիցն եկավ:
- Գ. ՊԱՀ.—Հետաքրքիրա ո՞վ պի ըլի:
- Ա. ՊԱՀ.—Ով վորա, մեր տեղին ու տված նշանին վալադ մարդա:
- Բ. ՊԱՀ.—Ո՞վ ա իմանում, բալբի հենց ճամբորդներ են:
- Ա. ԲԱՆԴ.—Յեթե ճամբորդներ ըլեն հետները նրանք հաց կուսնան. գնանք նրանց թալանենք. հացը ձեռքերիցը խլենք բերենք ուտենք.

ԲՈՂՈՐԸ.—Ես տնաքանդն ել հենց մի գլուխ ուտելու համարս մտածում:

Ա. ԲԱՆԴ.—Յես չեմ հասկանում քաղցած մարդն ուրիշ ել ի՞նչի մասին կմտածի: Սոված եմ, հասկացե՛ք: Յերկու որս քաղցած շան նման ընկել եմ անտառը հոտոտելով ման գալի, ուտելու բան չեմ ճարում: Մինչև ես զահ-րումար փորը բան չընկնի մարդի գլխում վոչինչ չի մտնի:

ԲՈՂՈՐԸ.—Ես տնաքանդն ընենց խոսումա, կասես մենք քաղ-ցած չըլինենք:

Ա. ԲԱՆԴ.—Դուք վոր քաղցած ըլեք, դուք ել ինձպես կմտածեք:

Բ. ՊԱՀ.—Քեզ պես վոր չենք մտածում նշանակումա, վոր մենք կուշտ ե՞նք:

Ա. ԲԱՆԴ.—Ձեր բանը ո՞վ ա գլուխ հանում. դուք աստվածա-պաշտ, ժամասեր քրիստոնյա, ճղնավոր մարդիկ եք. ձեր հոգու փրկության համար բալբի հենց դուք քա-ռասուն որ ծոմ եք պահում, Իսկ յես ծոմ պահելու սովորություն չունեմ: Յես գեղացի չորան մարդ եմ, արջի պես ուտելու յես սովոր եմ:

ԲՈՂՈՐԸ.—Սուս արա, հրես Յեղիշն եկավ:

Տ Ե Ս Ի Լ 3

(Յեղիշը նույնպես գինված է: Բեմ մտնելուն պես լսվում է շվոցի ձայնը):

ՅԵՂԻՇ.—Մեկ, յերկու, յերեք... Իսկ ե իսկ մեր նշանը, դուք բո-լորդ ես տեղ եք, իսկ մեր գաղտնիքը մեղանից դուրս ե յեկել: Եդ նշանակումա, վոր մեր մեջ մեկ դավա-ճանող մարդ կա. արժեք, վոր եդ մարդուն իմանայինք և մեր շարքերից նրան դուրս չպրտեյինք: Բայց դա հետո կպարզենք և դրա ով լինելը մենք կիմանանք: Դրանով դրադվելու դեռ հիմա ժամանակը չի: Դե, ել միք կանգնի: Գնացե՛ք դիրք բռնեք:

Գ. ՊԱՀ.—Ձե. մենք չենք գնա, մինչև վոր չպարզվի և չիմա-նանք, թե ո՞վա եդ դավաճանը:

Բ. ՊԱՀ.—Ով վորա թող նամարդություն չանի, տղամարդու պես թող դուրս գա մեր ճակատին ասի վոր եդ բանն ինքնա արել: Եսքան մարդու մեղքն թող չվերցնի իր չլինքին:

ՅԵՂԻՇ.—Յես ձեզ ասացի, վոր թողեք... (լսվում է շվոցը) հրեն լսում ե՞ք. նորից չվագնում են... Ավելորդ բոպե կորցնելու ժամանակ չի: Գնացե՛ք ամենքդ ձեզ հա-մար դիրք բռնեք և պատրաստ յեղեք: Առանց իմ կարգադրության հրացան չարձակվի: Զգուշացե՛ք. աղ-մուկ շփոթ չբարձրացնեք: Գեղին շատ մոտ ենք: Դե, գնացե՛ք. յես նրանց կպատասխանեմ:

(Բոլորը գնում են)

Տ Ե Ս Ի Լ 4

ՂԱԶԱՐ ՅԵՎ ՍՀԱԿ

Ճամբորդական պայուսակը ուսերին և մի-մի փայտ ձեռներին

ՂԱԶԱՐ.—Մի՞տղա Սահակ, Յեղիշի նշանդրերի գիշերը գեղիցը մենք վոր փախանք, Յեղիշին մենք ետեղ գտանք: Այ համին ես քարի վրա նստած, նա ամբողջ գիշերը լաց եր լինում:

ՍՀԱԿ.—Եդ տխուր հիշողությունները թող մնա. *նրանց ման* գանք բալբի գտնենք: Լսի՛ր Ղազար, արի ասա հան-կարծ նրանք չչնե՞ն...

ՂԱԶԱՐ.—Ինչ ես ասում...

(լսվում է շվոցը)

Մեկ, յերկու, յերեք. սա նրանց նշանը չի՞, ես նշա-նովը չե՞ր, վոր Յեղիշը Մանիշակին դուրս կանչեց բախչի դռանը, մենք նրան վերցրինք ու փախցրինք...

ՍՀԱԿ.—Իսկպես յես մոռացել եյի:

ՂԱԶԱՐ.—Դեհ հիմի համոզվեցի՞ր... յես վոր քեզ ասում եյի դու ինձ չեյիր հավատում... ճիշտ ա մենք մեր ճանա-պարհը քիչ յերկարացրինք բայց հո նրանց կտեսնենք, յերկու տարիա իրար կորցրել ենք... ուրախությունից քիչա մնում թե սիրտս պատուի... գեղին մենք եսքան ել վոր մոտ չլինեյինք յես Յեղիշին ձեն կտայի, ու եսքան ել ման չեյինք գա... կաց մի անգամ ել չվագնեմ, նրանք նորից վոր կզվագնեն, չվոցի ձենի վրա կգնանք գլխեն-րին կչոքենք,

(շվվացնում է և անմիջապես պատասխան շվվոցը լսվում) :

ՍՀԱԿ .—Սա արդեն Յեզիշի տված նշանն էր...

ՂԱԶԱՐ .—Եդ նշանով խմբին նա զգուշացնումա, վոր թշնամին արդեն մոտա, պատրաստ յեղեք... կարծեմ շվոցի ձենը դեսիցը եկավ...

ՍՀԱԿ .—Կաց քեզ բան եմ ասում :

ՂԱԶԱՐ .—Ասա տեսնեմ ի՞նչ ես ասում :

ՍՀԱԿ .—Լսիր Ղազար, յես արդեն համոզվեցի վոր նրանք են, ուրեմն դադեթի դրածը սուտ չէր, վոր նրանք սահմանն անցել են, պարզ բանա վոր Մանիշակին տեսնելու համար իրան մի դեսը պտի դցեր : Հմի յես են եմ ասում, վոր մուլթ գիշերա, ես մթնումը նրանք կարողա պատահի վոր մեզ չճանաչեն, ես քոլերի տակից մեզ հանկարծ խփեն ու իշի նահատակ անեն :

ՂԱԶԱՐ .—Հետո դրանով ի՞նչ ես ուզում ասել,

ՍՀԱԿ .—Յես են եմ ուզում ասել, վոր յերկու տարի գյուղից դաչաղ ընկնենք, գլուխներս մի կերպ պահենք ու հիմի ես յերկու քայլի վրա մենք չկարողանանք սաղսալամաթ տեղ հասնի : Բեր ես փետերի վրա աղլուխ կապենք ու ընենք դնանք :

ՂԱԶԱՐ .—Ձե, լավ ես ասում, բեր անենք միթամ պատերազմի դաշտում ենք... ես փետը լավա : (Մոտենում է քփին : Յեղիշը հանկարծ դուրս է գալիս և ատրճառակը նրանց ուղղում) :

Տ Ե Ս Ի Լ 5

ՆՈՒՅՆՔԸ ՅԵՎ ՅԵՂԻՇ

ՅԵՂԻՇ .—Կանգնիր և ասա, ո՞վ ես դու :

ՂԱԶԱՐ .—Յեղիշ ջան, չխփես, յես եմ :

(ձեռքերը բարձր բռնած կանգնում է) :

ՅԵՂԻՇ .—Ղազար ջան, վա՞հ Սահակ ջան դուք ե՞ք, վայ յես ձեր հոգոււն մատաղ : (համբուրում եմ)

Դե պատմեք, պատմեք տեսնեմ ես յերկու տարի ա վոր տեղեյիք :

ՍԱՀԱԿ .—Յեղիշ ջան, մեր պատմությունը յերկարա թողնենք դա

մի ուրիշ անգամ կլսես, յես քեզ միայն եսքանը կասեմ, վոր նրանք մեզ բռնեցին, տարան Յերեանու բերդը, յերկու տարի մեզ ենտեղ պահելուց հետո, յերեկ մեզ ազատել և եսոր մենք տուն եյինք գնում : Անտառի կողմից հանկարծ մի շվվոց ականջներս կապվ :

ՂԱԶԱՐ .—Են բոպեյին իմացա վոր դուք եք, ել չսպասեցինք ճամփեն ծռեցինք դպա դեսը :

ՍԱՀԱԿ .—Գալիս ենք գալիս, թե պիտի գտնենք :

ՅԵՂԻՇ .—Յեվ վերջապես գտանք :

(շվվացնում է ամբողջ խումբը վագելով գալիս է)

ՏԵՍԻԼ 6

ՆՈՒՅՆՔԸ ՅԵՎ ԽՈՒՄԲԸ

ԲՈՂՈՐԸ .—Վա՞հ, Ղազար ջան, Սահակ ջան...

(Բոլորը առանձին-բարեկամ են և համբուրվում)

Ա. ԲԱՆԴ .—Տնաքանդներ դուք մեզ սրտաճաք արիք...

Բ. ՊԱՀ .—Ահու դողը ընկավ ջաներս. մենք ասինք չեկիստները յակել մեզ չըջապատել են...

ՂԱԶԱՐ .—Յեթե չեն յեկել, նրանք չուտով կգան : Ձեզ պես մարդիկ, ուրիշ յերկրից իրանց վոտը եւ հողի վրա դնում են թե չե, նրանք են բոպեյին իմանում են...

Գ. ՊԱՀ .—Նրանք վոր իմանան դարձանալու չի, դարձանալուն ենա, դուք վո՞նց իմացաք...

ՂԱԶԱՐ .—Հողին սուրբը մեզ վկայեց, վոր դուք անպատճառ ես անտառում պահված կլինեք :

Ա. ԲԱՆԴ .—Տնաքանդ, բալչեկներին յերկրումն եք ապրում, ելի դուք հողին սրբերի անունն եք տա՞լի... Մենք ընենք իմանում եյինք, վոր Խորհրդային յերկրներում ժամ գնալը, ասածու, սրբերի անուն տալը արգելածա...

ԱՀԱԿ .—Դուք չատ սխալվում եք, Խորհրդային յերկրներում քաղաքացիներին ուրիշ չա տաղատությունների հետ, նրանց խղճի աղստություն ելա տված. կուդես ասածուն պաշտիք, կուդես սատանին :

ՅԵՂԻՇ .—Եդ ամեն բանը լավ. յերկու տարի ձեզ կորցնելուց հետո, մենք ձեզ մեռած եյինք կարծում...

ԲՈՂՈՐԸ. — Դրուստա ասում. Թափրիզում մենք ձեր քրեխը կերանք...

Բ. ՊԱՀ. — Ձեր վողորմաթասն խմեցինք...

Ա. ԲԱՆԴ. — Ձեզ համար Հաջի Մուրադի Հայչիխանում մի տկճորի արձան էլ կանգնացրինք, վրան կալրի տառերով գրեցինք,
«Աստ հանդէին Հայաստանից փախած, հայ ազգից խռոված գող ու ավաղակ հայ բանդիտները»:

ԲՈՂՈՐ. — Հա՛, հա՛, հա՛... ես տնաքանդը վո՞րտեղից հնարեց...

Ա. ԲԱՆԴ. — Հա, չմոռանամ ասել, Խորհրդային Հայաստանից էլ եղ որը ձեր անունով մի հեռագիր ու մի փշերից շինած սպակ ստացանք. սե լենտի վրա կալմիք տառերով գրած եր.

«Հայաստանից տարագրված հայ ազգի գող ու ավաղակ բանդիտներին» հետո առկին էլ ավելացրած. «հոգոցն ձեր հանգուցելոց, գորբեհոտ ննջեցելոց. հող եյիք հող դառնաք, անիծվե՛ք թե հետ դառնաք»:

ԲՈՂՈՐԸ. — Ես տնաքանդը բանաստեղծա ըլել... հա՛, հա՛, հա՛...

Ա. ԲԱՆԴ. — Քաղցածությունից դուք չեք իմացե՞լ, վոր մարդ գող էլ ա դառնում, գրող էլ ա դառնո՞ւմ...

ԲՈՂՈՐԸ. — Հա՛, հա՛, հա՛...

ՅԵՂԻՇ. — Ղաղարն ու Սահակը խորհրդային յերկրումն են ապրել, նրանք քաղաքից նոր են գալի, հետաքրքիր նորություններ ու տեղեկություններ բերած կլինեն, թողեք պատմեն լսենք:

Բ. ՊԱՀ. — Յեղիշը ճիշտա ասում. թողեք պատմեն: Հենց մի դուրս դուք չախտի խոսաք, թողեք քիչ ուրիշը խոսա... Դե պատմի տեսնենք ի՞նչ ես ասում. (յերկար լուռ-բյուն):

ՂԱԶԱՐ. — Յեա ձեզ ամենից առաջ են պետք ե ասեմ, վոր դուք ձեր եղ զենքերը հավաքեք տանեք հանձնեք կառավարության և զնաք ամենքդ ձեր տները... Հերիքա ինչքան արեցիք-տեղից դադարեցուն ընկած, սար ու քար թափառելով ման եկաք. խորհրդային իշխանությունը ձեզ թույլ չի տա, վոր դուք մինչև վերջ գողությամբ ու ավաղակությամբ պարապեք: Նրանք կհետևեն ձեզ ամեն քայլափոխում և կկոպեն ձեզ հետ, ուր վոր ել զնաք...

ԲՈՂՈՐԸ. — Թող կոպեն. կոպից մենք չենք վախենում...

Բ. ՊԱՀ. — Կոպի մենք սովոր ենք... Նրանց դեմ կոպելու համար հարկավոր ուժն ու զենքը մենք ել ունենք...

ԱՀԱԿ. — Եղ զենքերովը չի, վոր նրանք ձեր դեմ կոպում են դեսից-դենից մի քանի հոգի հավաքել եք, մի քանի զոռազա հրացան վերցրել ձեռքներդ, Խորհրդային իշխանության դեմ կոպի եք դուրս յեկել: Թեկուզ տեղներովդ մի կրակ դառնանք, դուք ի՞նչ կարող եք անել...

Խելքներդ հավաքեցեք գլխներդ, գնացեք ձեր գործին: Նրանց դեմ կոպելու ի՞նչ միտք կա, կամ ի՞նչ նպատակ: Իդուր տեղը ինչի եք ձեր կյանքը վտանգի յենթարկում:

ՂԱԶԱՐ. — Բանվորա-Գյուղացիական իշխանության որենքներով, Խորհրդային յերկրի խաղաղ կյանքն ու շինարար աշխատանքը խանգարող գողերն ու ավաղակները վաղ թե ուշ, միևնույն ա, պաի բռնվեն և բոլորը սպանվեն-կոտորվեն... դա արդեն վորոշված և վճռած բանա...

ՅԵՂԻՇ. — Լսիր, Ղաղար ջան. Բանվորա-գյուղացիական իշխանության որենքներին յես ծանոթ չեմ, բայց շատերից լսել եմ, վոր Խորհրդային իշխանությունը բանվորների և չքավոր գյուղացիների համար ազատություն և հանգստություն բերող կառավարությունա և յես կարծում եմ, վոր Խորհրդային իշխանության որենքներին հակառակ բան կլինի, յեթե նրանք ամեն մի գող ու ավաղակի կըրոնեն և կսպանեն... Գողերին ու ավաղակներին կոտորելով ու սպանելով գողության ու ավաղակության առաջը չի առնվում, յեթե նրանք գյուղացիների ու բանվորների իրավունքներն ու շահերն են պաշտպանում, ախր չե՞վոր մենք ել բանվորներ ենք, չե՞վոր մենք ել գյուղացիներ ենք...

ՂԱԶԱՐ. — Դուք բոլորդ ել վոր բանվորներ եք, դուք բոլորդ ել վոր գյուղացիներ եք, դուք եղ գիտեք, իմանում եք բայց դուք են ել ախտի իմանաք, վոր բանվորա-գյուղացիական իշխանության բոլոր որենքներն ու կանոնները ամենից առաջ հենց դուք բանվորներդ ու գյուղացիներդ պաի պահեք ու պաշտպանեք... Իսկ դուք եղ անո՞ւմ եք... չեք անում: Յեա ձեզ հարցնում եմ, ինչի՞ համար եք դուք եղ պես զինվել, ինչի՞ համար եք դուք ձեր տուն ու տեղը թողել հավաքվել եստեղ. դուք եղ չեք իմանում, և են էլ

չեք իմանում, թե ում դեմ եք զինվել և ո՞վա ձեր բարեկամն ու թշնամին:

Ա. ԲԱՆԴ. — Կայ. եղ որհնված մեղսկիցը կասես հացի հոտա դալի... (Ղազարի կողքից տապալկը հանում ե ու դնում առաջը): Դու քո խոսքը շարունակի, յես քեզ լսում եմ, իմ անդաժը դեմնա: Համա խոստովանք ըլի, լավ ես ճառում... Տնաքանդ, ընենց խոսում ես, կասես Հայր Աբրահամու դառն ես. մեզ հետ ղաշաղություն, ավաղալուցյուն սկի չես արել...:

Բ. ՊԱՀ. — Դրուստա ասում, ինչ վոր մենք ենք արել, են ել դու ես արել...:

Գ. ՊԱՀ. — Դու մեզ հետ յեղած ժամանակ քիչ ճանիորթներ ես թալանե՞լ...:

Ա. ԲԱՆԴ. — Գողություն, ավաղակություն անելը թե վոր վատ բանա, դու ի՞նչի եյիր անում... Իսկ անելուց հետո ել մեղքդ փեշերիցդ թափ ես տվել, սուտ ճղնավորի նման, յեկել խալիսի գլխին գելի ավետարան կարդո՞ւմ: Հարցնելը ամօթ չնի, արածներդ ես մոռացե՞լ, թե քյոհնա խասյաթդա փոխվել...:

ՂԱԶԱՐ. — Ճիշտա, յերկու տարի ուղղիչ անում մնալուց հետո, ինչ տեսակ խասյաթ ել վոր ունենայի. պոի փոխվեր... Նրանց գրադարան-ընթերցարանը, նրանց ամեն լեզվով ու ամեն տեսակ դադեթներ ու ժուրնալները, նրանց կադմակերպված դասախոսություններն ու ներկայացումները՝ մարդու խասյաթն ել կփոխեր, սիրան ել ու հոգին ել:

ՍՀԱԿ. — Խորհրդային յերկրի ուղղիչ անելը Նիկալայի կամ դաշնակների ժամանակվա մոլթ ու խոնավ բանտերը չեն, վոր բռնափորները տարիներով սոված-ծարավ տանջվում եյին ու փթում... Ամիսներով նրանք պարզ ողբ դուրս գալու, արեվի պայծառ լուս տեսնելու կարոտ եյին մընում... նրանք ամբողջ տարիներով չորր ու ցամաք կուչեակաների վրա ընկած գիշեր-ցերեկ կարտ եյին խաղում ու զուսմարբազություն անում:

ՂԱԶԱՐ. — Նրանք թղթի ու գրքի յերես յերբեք չեյին տեսնում: Նրանք ընկերական մի քաղցր խոսք չեյին լսում: Նրանք սովոր եյին բանտապետի ու նազդիրատեղի անվայել

խոսքերն ու հայհոյանքները լսել և նրանց անտեղի ծեծն ու նախատինքը տանել...:

Ա. ԲԱՆԴ. — Յես զարմանում եմ. դե վոր ետքան լավ տեղ եր, կմնայիք, ել ինչի՞ յեկաք...:

ՍՀԱԿ. — Յեկել ենք, վոր ձեզ ել տանենք:

ԲՈՂՈՐԸ. — Մենք չնորհակալ ենք. չենք գալիս:

Բ. ԲԱՆԴ. — Ենտեղ ղնացողները գիշեր ցերեկ աստված են կանչում, աղոթք են անում, վոր չուսով դուրս գան աղատվեն, իսկ սա յեկել մեզ հրավիրումա, վոր մենք մեր վոտով ղնանք: Խեղք չի բա ի՞նչ ղահրումարա... (բոլորը ծիծաղում են):

Ա. ԲԱՆԴ. — Ինչ վոր սրանք ասացին, դուք հավատում ե՞ք. յես իմ աստոծը, սրանք իրանց ասածներին սկի իրանք չեն հավատում: (Բոլորը ծիծաղում են): Եսքան լավ տեղից թե վոր դալիս են ես ղահրումար մեղսկի մեջ մի կտոր հաց կղենն. դարտակ վեր են կացել եկել, կասես խաբար են բերլ:

Բ. ԲԱՆԴ. — Հարցնելը ամօթ չնի, դրանք տապորնների կամանդ չունեն՞ն...:

Ա. ԲԱՆԴ. — Ասում են, վոր Հայաստանում ել մարդ չի մնացել ղիփին կոտորել են... (Ղազարն ու Սեակը ծիծաղում են):

ՂԱԶԱՐ. — Ել ուրիշ բաներ չե ասո՞ւմ:

ԲՈՂՈՐԸ. — Եդ ասածները քի՞չա, վոր ելի ասե՞ն:

ՅԵՂԻՇ. — Մեզ եղպես են ասել, մեզ եղպես են հավատացրել...:

ՂԱԶԱՐ. — Եղպես ասողները նրանք են, վոր Հայաստանը կովբուն եյին դարձրել, և յերկու հարեվան ժողովուրդը իրար թշնամացրել, իրար մորթում, իրար կոտորում եյին:

ՍԱՀԱԿ. — Եդ ասողները նրանք են, վոր իրանք պառլամենտում նստած ճառում եյին, իսկ խմբապետների ու ժողովուրդի արյունը խմող մավղերխանների ձեռքով մեր յերկիրը քանդում եյին, մեր չեն ու բոլ գյուղերը ավերակ դարձնում:

ՅԵՂԻՇ. — Ճիշտա...

ՂԱԶԱՐ. — Ձեզ եղպես հավատացնողները նրանք են, վոր կեղծ հայրենասերի ղիմակի տակ ծածկված իրանց անձնական փառքի ու վայելքի համար եյին միայն մտածում:

ՅԵՂԻՇ. — Ճիշտա...

ՂԱԶԱՐ — Ձեզ եղպես հավատացնողները նրանք են, վոր սովից մեռնող հարյուր հազարավոր անտուն անտեր գաղթականներն և նրանց փողոցում թափված անխնամ յերեսաների սպանված դիակները կոխկռտելով իրանց սիրած աղզն ել, հայրենիքն ել, յերեսի վրա թողին, ոտար յերկիրներ գնացին. և ես որ, դեռ չեն ամաչում չունջ ու պուճախներում նստած հաղար ու մի տեսակ հրեշավոր հեքիաթներ են ստեղծում և մեր միամիտ ժողովրդի միաքն ու հոգին թունավորում...

Ա. ԲԱՆԴ — Հարցնելը ամոթ չլինի, դու համալսարանից դուրս արված պրոֆեսոր ես, թե բանդից դուրս յեկած բռնավոր... Տնաքանդ, դու եզ ճառերը յե՞րբ լսեցիր/և յե՞րբ սովորեցիր:

ԱՀԱԿ — Առաջիկա ռեժիմը չի, վոր բռնի կերպով ժողովրդի միաքն ու լեզուն կաշկանդեն: Ես յերկու տարվա մեջ են գրքերն ու գաղեթները ինչ վոր մենք ենք կարդացել, յեթե դուր կարդայիք, են դասախոսությունները ինչ վոր մենք են լսել դուք լսած ըլե՞ք, դուք մեզանից ել գուցե լավ խոսեցիք:

ՅԵՂԻՇ — Մհակը դրուստա ասում... մարդ ինչ վոր տեսնումա ինչ վոր լսումա են ել սովորումա: Մորից մենք գող ու ավազակ չենք ծնվել. մարդ սպանելուն ու թալանելուն մենք սովոր չեցինք. գողություն ու ավազակություն ծնող որենքներն և չեն, վոր մեզ գող ու ավազակ դարձրին: Նրանց իշխանության որով, մեկը հարստության փառքի ու վայելքի մեջ խեղտվում-տռաքվում եր, իսկ հարյուրավոր խեղճ ու կրակ ժողովուրդը որվա հացի կարոտ թշվառության մեջ տանջվում եր: Հին որենքներով նրանք մեզ կեղեքելու, թալանելու իրավունք ունեցին, իսկ մեզ պես իրավունքից զրկված խալիսը, նրանց դեմ դուրս գալ խոսալու, իրավունք չունենք: Նրանց որենքով գյուղի ունեոր ու իշխանավորը իրավունք ունեն սիրածդ աղջկան դա ձեռքիցը խլի տանի, իսկ դու իրավունք չունեցիր նրա կամքին հակառակվելու, նրա առաջ ձայն ծպտուն հանելու: Նրանց որենքով Ռստամբեգի նման, ժողովրդի արյունը ծծող տղորուկ, վաշխառուն գյուղի պատվավոր, պաշտանի-մարդու անունն ու պատիվն եր վայելում. իսկ յես,

վոր առավոտից մինչև իրիկու կրակի ու գնդանի առաջ արուն-քրտինք էյի թափում, իմ հալալ աշխատանքով աղրում, ես որ յես իմ տուն ու տեղից կտրված, սիրածիցս զրկված, գող ու ավազակի կեղտոտ ու արատավոր անունն եմ վայելում... (գլուխը յերկու ձեռքով ափերի մեջ առած արտասվում է)

ՂԱԶԱՐ — Յեղիչ ջան սիրտդ մի կտորի... եզ բոլորը անցել գրնացելա... Մեզ տանջող ու ճնշող որենքները քանդվել, խորտակվելա... Հիմա աշխատավոր ժողովուրդը իր գլխի ու իր իրավունքի տերնա... (յերկար լուռություն): Յեղիչ ջան, դե հմի մենք գնում ենք գյուղ. ի՞նչ ես ասում, ասա'...

ՅԵՂԻՇ — Յես վոչինչ չունիմ ասելու...

ՂԱԶԱՐ — Դե լավ, վոնչ ասա և վոնչ ել լաց յեղիր... գնալուս պես կընամ ծնողներիդ կտեսնեմ, ու ինչ վոր հարկավորնա յես նրանց հետ կասեմ, կխոսեմ... Իսկ թե Մանիչակի համար ես մտածում, նրա կարոտն ես քաշում, դրա համար ել հալթաթ մի բան կանեմ... (արտասուներ խեղդում է յիվ ալիվս չի կարողանում շարունակել. արտասուներ սրբելով Սեակի հետ վեր են կենում յեվ լուռ հեռանում: Բեմը լուսավորվում է արշալույսը նոր սկսում է ծագել):

ՆՈՒՅՆՔ, ԱՌԱՆՑ ՍՀԱԿԻ ՅԵՎ ՂԱԶԱՐԻ

(Հեռվից լսվում է սրինգի ձայն)

ՅԵՂԻՇ — Ես կանաչ սարերն ու ձորերը յերբ նորից յես տեսնում եմ, հանդ գնացող հոտաղների չվի են քաղցր ձենը յերբ նորից յես լսում եմ, յես իմ անցյալս եմ հիշում ու իմ մանկության ազատ և ուրախ որերը մտաբերում... Նրանց պես փոքր ժամանակա հանդում յես ել տավար եմ արածացրել, յես ել նրանց պես տուն վերադառնալիս յերգ եմ. ասել, չվի փչել... հմի եզ բոլորը յես մոռացել եմ... միայն են յերկու տուննա, վոր չեմ մոռանում և իմ աչքիցս յերբեք չի հեռանում... գեղի են մեծ չինարին հո տեսնում եք: Նրա են կողքի բաղչեն առաջին բաղիոնով տունը Զիլավխանենց Յեղորի տունն ա, իմ սիրած Մանիչակը եզ անուճառ աղրում... նշանդրեքի դիչերը Ռստամբեգին եզ տնումը սպանեցի ու են որվանից դաչաղ ըն-

կա... (տեղը փոխում ե) դե հմի քիչ դեան եկեք: Են տնից մի քիչ դեսը են քանդված չարդախը առաջին տունն ել հո տեսնում եք... դա ել մեր տուննա... իմ հալեոր հերս, իմ դարդից սիրտը մաշված ու դադված, մերս ու քերս յերկու տարի սրանից առաջ եղ տնումն եմ թողել-հեռացել... յերկու տարիս յես նրանց յերեսը չեմ տեսել... յերկու տարիս յես նրանց ձենը չեմ լսել... (նստում է կտրված ծառի կոնդի վրա, գլուխը առնում ավերի մեջ ու լաց լինում):

ՏԵՍԻԼ 8.

ՆՈՒՅՆՔ, ՂԱԶԱՐ ՅԵՎ ԲԱՂԱԼ

(Ղազարի ուսին խուրջին, Բաղալի մեծին փայտ)

ՂԱԶԱՐ.—Արի Բաղալ ամի, արի. դու բնենց իմանում ես թե յես հանաք եմ անո՞ւմ... Յեղիչ, գլուխդ մի բարձրացրու՝ տես ո՞ւմն եմ բերել... (Յեղիչը նայում է և ընդառաջ վազում)

ՅԵՂԻՇ.—Ահու ջա՛ն...

ԲԱՂԱԼ.—Յեղիչ ջա՛ն. իմ կորած բալա... (Իրար գրկում են ու համբուրվում: Յերկար ժամանակ իրար գրկած արտասվում են. Ղազար՝ մոտենում է խմբին):

ՂԱԶԱՐ.—Նրանք հեր ու վորդի իրար սրտի կարոտը թող առնեն, իսկ դուք յեկեք ես կողմը, Յեղիչի հոր խուրջինումը հաց կա, հանեմ տամ ձեզ կերեք:

ԲՈՂՈՐԸ.—Եղ լավ բանա. երկու որս սոված ենք:

ՂԱԶԱՐ.—Յերեկ ձեր բաղդիցն եր, վոր Բաղալ ամուռն պատահեցի: Գլուխը քաշ արած հանդն եր գնում. Յեղիչի դալը իմացավ, ճամփեն ծոեց դպա դեսը:

Ա. ԲԱՆԴ.—Քաղցած գելի նման ի՞նչ եք վրա տվել. քիչ հեռու կանգնեք. միք վախի, հաց չատ կա. ամենքիդ ել փայ կը հասնի: (Հացը բաժանում է և նրանք նստած ուտում են):

ՅԵՂԻՇ.—Գալուց բա դու նրան չտեսա՞ր. իմ մասին նա ի՞նչ եր ասում. իմ հեռանալուց հետո նա մեր տուն դալիս ե՞ր: Ա հեր, ի՞նչի չես խոսում...

ԲԱՂԱԼ.—Յեղիչ ջան, ի՞նչ խոսամ. քու տեսնելով ինչքան դու ինձ ուրախացրիր, ենքան ել տխրացրիր. յես հմի բնենց

խոսք չեմ գտնում՝ քեզ ասեմ, վոր քու եղ կարոտով վառված սիրտդ հովացնեմ... քու դարդից սիրտս սառելա, միտքս չորացել... յերանի աստված իմ հոգին առնեք, քու սիրտդ խորտակող խոսքեր իմ բերանից չը լսեյիր...
ՅԵՂԻՇ.—Եղ խոսքերով դու ինձ վախեցնում ես, ա՛ հեր. դե առա տեսնեմ ի՞նչ լուր ես բերել Մանիչակիցը...

ԲԱՂԱԼ.—Մանիչակը...

ՅԵՂԻՇ.—Ի՛նչ. Մանիչակը ուրիշ մարդուա գնացե՞լ.

ԲԱՂԱԼ.—Մանիչակը. Մանիչակը ել. ել... չ՛չ՛չ՛...

ՅԵՂԻՇ.—Մի՛ ասա՛. ա՛ հեր, մի՛ ասա... յես արդեն իմանում եմ... իմ սիրտս արդեն զգումա, թե ինչ ես ուզում ա... սեղ... (Յեղիչն ու Բաղալը լաց են լինում):

ԲՈՂՈՐԸ.—Յեղիչը ի՞նչիա լաց ըլում...

ՂԱԶԱՐ.—Սրանից մի տարի առաջ Մանիչակը մահացել ա:

ԲԱՂԱԼ.—Դարդ մի արա, Յեղիչ ջան. քեզ սիրող աղջկերք մեր գեղում չատ կա. նրանց մեկի հետ կյանքդ կկապես, տը-խուր որերդ կամաց-կամաց կանցնի և դու կմոռանաս ամեն ինչ... դու դեռ ջահել ես, լավ որեր դու դեռ չատ կտեսնես... վեր կաց գնանք տուն...

ՅԵՂԻՇ.—Յես մեր տնից բնենց դուրս չեմ յեկել, վոր նորից կարողանամ գալ... յես իմ ավաղակային խմբով հարյուրավոր մարդ եմ թալանել, հաղար ու մի մեղք գործել... յես մարդասպան եմ, ա՛ հեր, դու ինձ հետ մի՛ խոսա, յես քու պահած, մեծացրած ել են Յեղիչը չեմ... յես իմ հալալ աշխատանքով ապրող ել են դարբինը չեմ. իմ ձեռքերս արնոտա... յես մեղապարտ եմ, յես հանցադործ եմ... սրանից հետո գյուղը գալ, մեր տուն մտնել՝ յես չեմ կարող. բանդիտ Յեղիչը իր հորն ու մոր կարոտն առնելուց հետո, ել եստեղ չի մնա... նա ընդմիջտ կհեռանա և հավիտյան կկորչի... (Գլուխը ավերի մեջ առած լաց է լինում):

ԲԱՂԱԼ.—Դու մեղապարտ չես, դու հանցադործ չես... գուր ես դու ըտենց մտածում, Յեղիչ ջան, Խորհրդային իշխանությունը առաջվա կառավարության նման չի, վոր հալալ-հալալի դա պատժի. դու վոր գնաս քու կամքով զենքերդ հանձնես, արածներդ համար զղջաս, ներողություն խնդրես, մեղքերդ ինչքան ել վոր ծանր ըլի, Խորհրդային

իշխանութիւնը քեզ կ'ենք... (Լավում է հրացանի պայք-
յուն) :

ԲՈՂՈՐԸ .— Մենք չըջապատված ենք... (Բոլորը սարսափած վա-
ռի յեն կանգնում և հրացանները վերցնում) :

ՂԱԶԱՐ .— Միք շփոթվի, գնացեք ձեզ համար դիրքեր բռնեք, բայց
չկրակեք, կսպասեք մինչև իմ դալուն : Ձեր կողմից յես
վորպես պատգամավոր կգնամ և նրանց հետ խաղաղու-
թյամբ ամեն ինչ կվերջացնեմ... (գնում է) :

Ա. ՊԱՀ .— Լավա ասում . գնանք մեզ համար դիրքեր բռնենք, յե-
թե նրանք հաշտվելու կլինեն՝ կհաշտվենք, յեթե կովելու
կլինեն՝ կըրկվենք... :

ԲՈՂՈՐԸ .— Գնա՞նք... (գնում են) :

ՏԵՍԻԼ 9.

ՅԵՂԻՇ ՅԵՎ ԲԱԴԱԼ.

ԲԱԴԱԼ .— Վեր կաց, Յեղիշ ջան, մենք էլ գնանք : Հերիքա ինչ-
քան տնից-տեղից դադարեցուն ընկած, հալածական ու
թափառական կյանք վարեցիր... Յերկու տարիա քեզ հա-
մար դարձ անելով սրտներս մաշվեց... Յերկու տարիա
քու ճամբին մտիկ տալով աչքներս ջուր կտրեց... խեղճ
մերդ ու քիրտ արտասուքը աչքներին անհամբեր սրտով
քեզ են սպասում, վերկաց գնանք... (Յերկու կողմից ըս-
կավում է հրացանաձգություն : Յեղիշը իր նստած տեղից
իսկույն վեր է կենում և հրացանը վերցնում) :

ՅԵՂԻՇ .— Կոխվր սկսվեց, յես գնում եմ... (ուզում է գնալ Բա-
դալը բռնում է) :

ԲԱԴԱԼ .— Ո՞ւր ես գնում, Յեղիշ ջան...

ՅԵՂԻՇ .— Կոխում յես նրանց մենակ չեմ թողնի. իմ կող-
մից դա նամարդութիւն կլինի... Նրանց հետ յես
յերկու տարի ապրել եմ, նրանց հետ կովել, նրանց հետ
էլ թող մեռնեմ... (ուզում է գնալ, նորից Բադալը բռ-
նում է) :

ԲԱԴԱԼ .— Կա՛ց, Յեղիշ ջան, մի՛ գնա. մեր ոջախի կրակն ու ծու-
խը դու նորից մի՛ հանգցրու... Ձեռքերդ դու նորից ար-
յունոտ մի արա... աստված մի արասցե, գլխիդ մի փոր-

ձանք յեկած տեղը, մենք կորած ենք... դու մեզ սաղ-սաղ
գերեզման կտանես... մտածիր, մտածիր թե ի՞նչ ես ա-
նում...

ՅԵՂԻՇ .— Մտածելու ժամանակը չի ա՛հեր. հրեն լսո՞ւմ ես են
տրաք-տրաքոցը, ենտեղ իմ ընկերների կյանքի ու մահու
կոխին ա սկսել, դու ինձ ասում ես մտածի... Ինչի՞ մա-
սին մտածեմ... Մի տեղ, վոր հրացանի գնդակներն են
խոտում, ենտեղ մարդու միտքն ու լեզուն էլ չի դու-
ծում... Գնդակներն արդեն գետն են գալի, ես տեղ կանգ-
նելը վտանգավոր ա... ես անտառից դու դուրս գնա, են
հեռուներում մի ապահով տեղ դուրի, նստիր ինձ սպա-
սիր, մինչև յես իմ դործը ետեղ կվերջացնեմ—կգամ...

ԲԱԴԱԼ .— Եղ արյունոտ դործից դու հեռու կաց . եղ ճանապար-
հով դու քեզ համար լավ ուր ու կյանք չես ստեղծի... դը-
նանք տուն, կապվիր քու հալալ աշխատանքին, քու ար-
դար քրտինքովդ քեզ համար հանգիստ ու ազատ ապրիր :

ՅԵՂԻՇ .— Յես կապված էյի իմ հալալ աշխատանքին : Յես սովոր
էյի իմ արդար քրտինքով ապրելուն... Ինչի՞ ինձ կտրե-
ցին իմ հալալ աշխատանքից... Ինչի՞ իմ ձեռքից իմ չա-
քուչն ու գնդանը խլեցին ու նրա տեղը ես հրացանը տը-
վին : Յես իմ տանը իմ հարազատներին հետ, իմ ոջխում,
ազատ ու հանգիստ ապրում էյի, ինչի՞ համար ինձ դուրս
արին իմ տնից ու գցեցին ինձ ես չողեր... Խեղ ես չուկե-
րում իրենց կյանքն ու գոյութիւնը պաշտպանելու հա-
մար են անմեղ թոշուններն իրար միս են ուտում, իրար
արյուն են խմում... ո՞... յես իմ դործը վերջացրի ա
հեր... (գնդակը հանկարծ գալիս կայում է Յեղիշին, Յե-
ղիշը կուրծքը բռնում է և նստում ծառի կոնգի վրա) :

ՏԵՍԻԼ 10.

ՆՈՒՅՆՔ, ՂԱԶԱՐ, ՀԵՏՈ ԽՈՒՄԲԸ ՅԵՎ ԶԵԿԻՍՏՆԵՐ

Զեկիստները զինված և կարմիր դրոշակով, իսկ խում-
բը զինաթափ :

ՂԱԶԱՐ .— Յեղիշ ջան, մինչև իմ գնալ-նրանց ներկայանալս, հրա-
ցանաձգութիւնը արդեն սկսվել էր, բայց նրանց հետ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0368845

ԳԻՆՆ Ե 50 ԿՈՊ.

58931